

**RAAD VAN
DE EUROPESE UNIE**

**Brussel, 26 maart 2007 (19.04)
(OR. en)**

**7495/07
ADD 1**

SOC 105

NOTA

van:	het voorzitterschap
aan:	de Groep sociale vraagstukken
d.d.:	2 april 2007
Betreft:	Toetsing van de uitvoering van het Actieprogramma van Peking door de lidstaten en de instellingen van de EU - Indicatoren inzake onderwijs en opleiding van vrouwen = Ontwerp-conclusies van de Raad

Hierbij gaat voor de delegaties een verslag over Indicatoren inzake onderwijs en opleiding van vrouwen van het Duitse voorzitterschap.

Toetsing van de uitvoering van het actieprogramma van Peking door de lidstaten en de EU-instellingen

Verslag van het Duitse voorzitterschap Indicatoren inzake onderwijs en opleiding van vrouwen

1. Inleiding

De Verklaring van Peking en het Actieprogramma die tijdens de vierde Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties in 1995 in Peking zijn aangenomen, vormen het uitgangspunt voor het Europese en nationale beleid ter bevordering van gelijkheid tussen mannen en vrouwen en zijn de katalysator geweest voor een groot aantal initiatieven van de regeringen ter bevordering van gendergelijkheid.

In aansluiting op de vierde wereldconferentie over vrouwen heeft de Europese Raad van Madrid (15 en 16 december 1995) verzocht om een jaarlijkse toetsing van de uitvoering van het Actieprogramma in de lidstaten.

De Raad Werkgelegenheid, Sociale Zaken, Volksgezondheid en Consumentenzaken vroeg in 1998, naar aanleiding van een voorstel van het Oostenrijkse voorzitterschap, om een meer systematische voortgangsbewaking van het Actieprogramma. Daartoe dienden onder meer een reeks kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren en ijkpunten te worden gehanteerd als onderdeel van de jaarlijkse vervolgoetsing om de voortgang in de twaalf kritische aandachtsgebieden van het Actieprogramma te evalueren (A. Vrouwen en armoede; B. Onderwijs en opleiding van vrouwen; C. Vrouwen en gezondheid; D. Geweld tegen vrouwen; E. Vrouwen en gewapende conflicten; F. Vrouwen en economie; G. Vrouwen in leidinggevende en besluitvormingsposities; H. Institutionele regelingen ter verbetering van de positie van vrouwen; I. Mensenrechten van vrouwen; J. Vrouwen en media; K. Vrouwen en milieu; L. Jonge meisjes).

De lidstaten hebben sindsdien in samenwerking met de Europese Commissie indicatoren ontwikkeld en daarbij twee verschillende werkmethodes gebruikt. De eerste aanpak was het werk met betrekking tot indicatoren op één bepaald gebied over twee voorzitterschappen te verdelen, waarbij het ene voorzitterschap relevante gegevens verzamelt (vragenlijsten opstellen en aan de lidstaten toezenden), en het andere voorzitterschap de gegevens analyseert en een rapport indient. De tweede aanpak is het voorstellen van geschikte indicatoren aan één voorzitterschap toe te vertrouwen.

De Groep op hoog niveau gendermainstreaming (HLG) ¹ heeft in september 2005 ingestemd met laatstgenoemde aanpak.

Doel was het proces te vereenvoudigen en te bespoedigen door, voor zover mogelijk, tijdens elk voorzitterschap een reeks indicatoren op een specifiek gebied te ontwikkelen. Indicatoren dienen gebaseerd te zijn op (beschikbare en vergelijkbare) gegevens. De voorzitterschappen dienen zich toe te spitsen op een beperkt aantal indicatoren die essentieel lijken voor de uitvoering van het Actieprogramma en waarvoor specifiek verdere analyse door de Europese Unie nodig is.

De tiende verjaardag van het Actieprogramma van Peking in 2005 was een goede gelegenheid om de verwezenlijkingen te beoordelen en de aanzet te geven tot toekomstige hervormingen en acties. In het licht van het verslag van het Luxemburgse voorzitterschap over de in de Europese Unie geboekte vooruitgang bij de uitvoering van het actieprogramma, beloofden de lidstaten een systematischer toezicht te voorzien en door te gaan met het ontwikkelen van indicatoren. Tot dusver heeft de Europese Unie een aantal indicatoren vastgesteld voor zeven van de twaalf strategische doelstellingen van het Actieprogramma (zie bijlage I: lijst van vastgestelde indicatoren over gendergelijkheid).

Het Duitse voorzitterschap is door de HLG verzocht zich toe te spitsen op strategische doelstelling B van het Actieprogramma van Peking, nl. *Onderwijs en opleiding van vrouwen*. Onderwijs aan en opleiding van vrouwen is een mensenrecht met verstrekkende implicaties voor de werkgelegenheidskansen en de economische onafhankelijkheid van vrouwen. In dit verband ondersteunt de Lissabonstrategie voor groei en werkgelegenheid ook de bevordering van innovatie en kennisverwerving door vrouwen. Onderwijs en opleiding voor vrouwen is dus niet alleen onderdeel van algehele sociaaleconomische vooruitgang, maar ook een terrein dat, zoals uitdrukkelijk is gesteld, aan hervorming toe is.

¹ De Groep op hoog niveau gendermainstreaming (HLG) bestaat uit vertegenwoordigers van de EU-lidstaten die belast zijn met gendergelijkheid (doorgaans directeuren-generaal en/of hun plaatsvervangers) en vertegenwoordigers van het directoraat gendergelijkheid van de Europese Commissie. De algemene regel is dat de HLG een keer per voorzitterschap bijeenkomt om programma's, initiatieven en actuele thema's van de EU te bespreken.

In de Europese Unie hebben de vrouwen hun achterstand op mannen op het gebied van onderwijs en opleiding ingelopen. De verhouding mannen/vrouwen bij de instroom in het tertiaire onderwijs is gelijk geworden. Door de bank bereiken vrouwen nu een hoger niveau van onderwijs/opleiding dan mannen. Het Duitse voorzitterschap stelt zich ten doel indicatoren inzake onderwijs en opleiding voor vrouwen te presenteren die aanwijzen op welke gebieden er nog maatregelen nodig zijn ter uitvoering van het Actieprogramma van Peking .

Er is sprake van horizontale en verticale segregatie in onderwijs en opleiding. Er is een positieve verhouding tussen opleidingsniveau en werkgelegenheidssituatie. Toch blijft er een duidelijk verschil in verband met werkgelegenheid tussen mannen en vrouwen bij gelijk opleidingsniveau.

In het rapport van het Duitse voorzitterschap worden 5 kernpunten genoemd met betrekking tot gendergelijkheid op het gebied van onderwijs en opleiding, conform het actieplatform van Peking en de EU-strategieën. De twee punten die eerst zullen worden besproken zijn: *een leven lang leren* en *migranten in het onderwijsstelsel*. Er kunnen momenteel echter nog geen concrete indicatoren op het gebied van migranten in het onderwijsstelsel worden ontwikkeld wegens het ontbreken van beschikbare, vergelijkbare EU-gegevens over migranten in het onderwijsstelsel. De structurele indicator over een leven lang leren verstrekt essentiële informatie in verband met werkgelegenheid, maar laat vragen over de toegang van vrouwen en mannen tot een leven lang leren, en over de kenmerken van hun participatie aan dat proces, onbeantwoord.

Gezien dit feit is het hoofdaccent in het rapport op de volgende punten komen te liggen: Tertiair onderwijs: wetenschap en technologie, Ongelijke werkgelegenheidskansen: de resultaten van onderwijs; en de Wetenschappelijke wereld: gendergelijkheid op het niveau van de wetenschappers en op besluitvormingsniveau. Op de besproken gebieden zijn vergelijkbare gegevens beschikbaar. Als resultaat worden in het rapport de volgende drie indicatoren over onderwijs en opleiding van vrouwen voorgesteld:

- Indicator 1:** Verhouding vrouwen en mannen bij de afgestudeerden tertiair onderwijs in wetenschappelijke en technische disciplines
- Indicator 2:** Arbeidsparticipatie van vrouwen en mannen (tussen 25 en 64 jaar) naar hoogste opleidingsniveau
- Indicator 3a:** Verhouding vrouwen en mannen bij de afgestudeerden van ISCED-niveau 5a bij de PhD-afgestudeerden naar studiegebied (in ruime zin) en in totaal
- Indicator 3b:** Verhouding van vrouwelijk en mannelijk wetenschappelijk personeel aan de universiteiten, onderverdeeld naar graad (A, B en C), en in totaal

Ter afsluiting van dit rapport volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen en consequenties voor het verder ontwikkelen van indicatoren.

2. Actieprogramma van Peking

In het Actieprogramma wordt staande gehouden dat "onderwijs een mensenrecht is en een essentieel instrument voor het bereiken van de doelstellingen gelijkheid, ontwikkeling en vrede. Niet-discriminerend onderwijs komt ten goede aan zowel meisjes als jongens en draagt aldus bij tot meer gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Onderwijskwalificaties moeten gelijkelijk toegankelijk en haalbaar zijn, als men wil dat meer vrouwen factoren van verandering worden. Investeren in formeel en niet-formeel onderwijs, c.q. formele en niet-formele opleiding voor meisjes en vrouwen, dat buitengewoon hoge inverteertheitskosten heeft op sociaal en economisch gebied, is een van de beste middelen is gebleken om duurzame ontwikkeling en zowel aanhoudende als duurzame economische groei tot stand te brengen (hoofdstuk IV, punt 69).

2.1 Een leven lang leren

Het thema "een leven lang leren" is een belangrijk element in het Actieprogramma: "Vrouwen zouden ook na hun jeugd verder kennis en vaardigheden moeten kunnen verwerven. Het concept "een leven lang leren" omvat kennis en vaardigheden die in formele onderwijs- en opleidingsvormen en door informeel leren verworven zijn, met inbegrip van vrijwilligerswerk, onbezoldigd werk en traditionele kennis" (hoofdstuk IV, punt 73).

De implementatie van "een leven lang leren" impliceert "het uitstippelen en uitvoeren van op vrouwen gericht beleid op het gebied van onderwijs, opleiding en bijscholing, speciaal voor jonge en herintredende vrouwen, om hun de vaardigheden bij te brengen waarmee zij kunnen inspelen op de eisen van een zich wijzigende sociaaleconomische context en daarmee hun werkgelegenheidskansen kunnen vergroten (B.3. 82(a)); "het erkennen van op niet-formeel leren gebaseerde onderwijsmogelijkheden voor meisjes en vrouwen in het onderwijsstelsel" (B.3. 82(b)); "het verstrekken van informatie aan vrouwen en meisjes over de beschikbaarheid en de voordelen van beroepsopleiding, opleidingsprogramma's op het gebied van wetenschap en technologie en programma's van aanvullend onderwijs (B.3. 82(c)); en "het ontwerpen van onderwijs- en opleidingsprogramma's voor werkloze vrouwen, die hen in staat stellen nieuwe kennis en vaardigheden op te doen waardoor ze meer en betere kansen op werk krijgen, inclusief werk als zelfstandige, en hun ondernemersvaardigheden ontwikkeld worden "(B.3. 82(d)).

2.2 Migranten in het onderwijsstelsel

In het kader van de mondialisering en het nauw daarmee verband houdende thema van migratie, is de wijze waarop migranten volledig in het onderwijsstelsel kunnen worden opgenomen een belangrijk vraagstuk voor beleidsmakers geworden. Personen met een afwijkende religieuze en/of etnische achtergrond moeten worden erkend, aanvaard en in de onderwijsstelsels geïntegreerd. Het garanderen van gendergelijkheid voor alle studenten is daarbij een belangrijke uitdaging. Het Actieprogramma wijst erop dat "het scheppen van een sociaal en onderwijsklimaat, waarin vrouwen en mannen en meisjes en jongens gelijk worden behandeld en worden aangemoedigd om hun volle potentieel te benutten, met eerbiediging van hun vrijheid van denken, geweten, godsdienst en levensovertuiging, en waarbij onderwijsmiddelen een niet-stereotiep beeld van vrouwen en mannen bevorderen, effectief zou zijn bij het wegnemen van de oorzaken van discriminatie van vrouwen en de ongelijkheid tussen vrouwen en mannen (hoofdstuk IV, punt 72).

De totstandkoming van een niet-discriminerend multicultureel onderwijsklimaat dat gendergelijkheid bevordert, kan derhalve gestimuleerd worden door "er zorg voor te dragen dat de rechten van vrouwen en meisjes op vrijheid van geweten en godsdienst in alle onderwijsinstellingen geëerbiedigd worden: dat betekent dat alle op godsdienst, ras of cultuur gebaseerde discriminerende wet- en regelgeving moet worden ingetrokken" (B.1. 80 (f)).

2.3 Tertiair onderwijs: Wetenschap en Technologie

Speciale nadruk wordt gelegd op het feit dat de participatie van vrouwen in wetenschap en technologie moet worden vergroot, met name ook op tertiair niveau: "Doorstuderen in wetenschappelijke en technologische richtingen bereidt vrouwen erop voor een actieve rol te spelen bij de technologische en industriële ontwikkeling van hun land. Daarvoor is een gediversifieerde aanpak van beroepsopleiding en technische opleiding nodig. (...) Het is van essentieel belang dat vrouwen niet alleen de voordelen van technologie benutten, maar ook deelnemen aan het proces, vanaf de ontwerpfase tot de toepassings-, monitoring en evaluatiefasen (hoofdstuk IV, punt 75).

Daartoe moet het Actieprogramma de volgende strategische doelstellingen met betrekking tot onderwijs en opleiding van vrouwen implementeren: "Diversifiëren van beroeps- en technische opleiding en ervoor zorgen dat vrouwen en meisjes betere toegang krijgen tot, en beter doorstromen in onderwijs en beroepsopleiding op gebieden als wetenschap, wiskunde, engineering, milieuwetenschappen en -technologie, informatietechnologie en geavanceerde technologie, alsmede managementsopleiding (B.3. 82(e)); en "Vergroten van het aandeel vrouwen dat toegang krijgt tot beleids- en besluitvorming op het gebied van onderwijs, met name vrouwelijke leerkrachten op alle onderwijsniveaus en in academische disciplines die traditioneel door mannen worden gedomineerd, zoals wetenschappen en technologie" (B.4. 83(f)).

2.4 Ongelijke werkgelegenheidskansen: resultaat van onderwijs

Terwijl gelijke toegang tot onderwijs voor meisjes en jongens grotendeels verwezenlijkt is in de EU-lidstaten, waar jonge vrouwen jongens en jonge mannen hebben ingehaald en zelfs deels zijn voorbijgestreefd wat onderwijskwalificaties betreft, is er nog steeds sprake van ongelijkheid tussen vrouwen en mannen zodra studenten het beroepsleven ingaan. Veelal is het zo dat vrouwen met dezelfde onderwijskwalificaties als mannen niet op hetzelfde salarisniveau komen en niet evenredig vertegenwoordigd zijn in besluitvormende functies.

In het Actieprogramma van Peking wordt onderstreept dat "discriminatie bij onderwijs en opleiding, aanwerving en bezoldiging, promotie en horizontale mobiliteit (...) de werkgelegenheids-, economische, beroeps- en andere kansen en de mobiliteit van vrouwen blijven beperken" (hoofdstuk IV, punt 152).

Met name zijn de resultaten van onderwijs in termen van werkgelegenheidssituatie nog steeds verschillend voor mannen en vrouwen.

2.5 Wetenschappelijke wereld: gendergelijkheid op het niveau van de wetenschappers en op besluitvormingsniveau.

Met de verklaring dat "toegang van vrouwen en meisjes tot, en hun doorstroom in, alle onderwijsniveaus, ook hoger onderwijs, en alle wetenschappelijke gebieden, een van de factoren is voor de verdere vooruitgang (van vrouwen) in beroepsactiviteiten" onderstreept het Actieprogramma dat het de verantwoordelijkheid van de wetenschappelijke wereld in de praktijk op alle gebieden en alle niveaus gendergelijkheid te realiseren ((hoofdstuk IV, punt 76).

Daarom verzoekt het actieprogramma om "genderongelijkheid bij de toegang tot tertiair onderwijs weg te werken, door er zorg voor te dragen dat vrouwen gelijke toegang hebben tot loopbaanontwikkeling, opleiding en beurzen" (B.1. 80(c)); "om de totstandbrenging van een gendergevoelig onderwijsstelsel, om te zorgen voor volledige en gelijke participatie van vrouwen in het onderwijsbestuur en de beleids- en besluitvorming op gebied van onderwijs (B.1. 80(d)); en "om het ondersteunen en ontwikkelen van genderstudies en genderonderzoek op alle onderwijsniveaus, met name op postuniversitair niveau bij academische instellingen (B.4. 83(g)).

3. EU-strategieën: onderwijs en opleiding van vrouwen

De bevordering van onderwijs en opleiding van vrouwen heeft aanzienlijke consequenties voor de economische en sociale ontwikkeling van de EU. De Europese Raad van Lissabon van maart 2000, heeft als strategisch doel voor het komende decennium vastgesteld dat de Europese Unie de meest competitieve en dynamische op kennis gebaseerde economie ter wereld dient te worden, die in staat is duurzame economische groei, meer en betere banen en een grotere sociale samenhang te creëren". Dit doel kan alleen worden verwezenlijkt via aanzienlijke vooruitgang op het gebied van wetenschappelijk en technologisch onderzoek en innovatie - met andere woorden, er moeten meer wetenschappers en onderzoekers komen. Tot nu toe is het potentieel van vrouwen in wetenschap en technologie niet ten volle benut. Zonder bevordering van de competenties van vrouwen, zal het echter onmogelijk zijn de doelstellingen van Lissabon te bereiken.

De Raad Onderwijs, Jeugdzaken en Cultuur heeft in 2003 derhalve conform de Lissabonstrategie overeenstemming bereikt over de volgende vijf ijkpunten, met name: "Het totaal aantal afgestudeerden in wiskunde, wetenschappen en technologie in de Europese Unie moet tot 2010 met minstens 15% stijgen. Tegelijk moeten de verschillen tussen mannen en vrouwen afnemen". Voorts wordt er in de "Routekaart voor de gelijkheid van vrouwen en mannen" van de Commissie (2006-2010) van maart 2006 op gewezen dat "onderwijs, opleiding en cultuur genderstereotypen verspreiden". Er wordt derhalve in opgeroepen beleidsvormen te bevorderen die "gericht zijn op de bestrijding van genderstereotypen vanaf jonge leeftijd door leerkrachten en leerlingen hier meer bewust van te maken, en jonge vrouwen en mannen aan te moedigen niet-traditionele onderwijstrajecten te verkennen".

Voorts wordt in de "Routekaart voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2006-2010)" opgeroepen vrouwen economisch even onafhankelijk te maken als mannen, hetgeen betekent dat de werkgelegenheidsdoelstelling Lissabon van een arbeidsparticipatie van vrouwen van 60% moet worden gehaald. Momenteel is de arbeidsparticipatie van vrouwen lager dan die van mannen. Deze situatie wordt veroorzaakt door verschillende factoren, onder meer, naast de moeilijkheid van het combineren van werk en gezin, "directe discriminatie tegen vrouwen en structurele ongelijkheid, zoals segregatie in termen van sectoren, beroepen en werkpatronen, toegang tot onderwijs en opleiding, (...) en stereotypen".

Wil men het innovatieve potentieel van mannen en vrouwen ten volle benutten, dan moeten de buitengewone talenten worden gestimuleerd, ongeacht geslacht, en moeten hun loopbaankansen in onderzoek en ontwikkeling worden geboden. De beperkingen wegens genderverschillen zijn met name zichtbaar bij de loopbaanontwikkeling van vrouwen. In het kader van dit rapport is de loopbaanontwikkeling van vrouwen in de wetenschappelijke wereld van specifieke betekenis. Traditioneel hebben minder vrouwen dan mannen een wetenschappelijke loopbaan, en zelfs vandaag daalt het aandeel van vrouwen in het hoger onderwijs met de anciënniteit. Deze blijvende verticale segregatie verhindert niet alleen dat het wetenschappelijk potentieel van vrouwen tot bloei wordt gebracht, maar ook dat vrouwen toegang krijgen tot en deelnemen aan beleids- en besluitvorming op het gebied van onderwijs.

Om deze abnormale situatie aan te pakken riep de Raad Concurrentievermogen in april 2005 op het aandeel van vrouwen in leidende posities in de overheidssector met 25% te verhogen, en de participatie van vrouwen aan industrieel onderzoek en technologie te stimuleren. Doel is innovatie, kwaliteit en concurrentievermogen op het gebied van wetenschappelijk en industrieel onderzoek te bevorderen.

De hierboven besproken strategieën en doelstellingen van de EU zijn gebaseerd op de Verklaring en het Actieprogramma van Peking (1995). De algemene doelstelling is gendergelijkheid in onderwijs en opleiding te bevorderen om het potentieel van vrouwen te benutten, gelet op het dreigende tekort aan deskundigen, en ook uitmuntendheid van vrouwen in wetenschappen als doel op te nemen. De door het Duitse voorzitterschap bepleite indicatoren op het gebied van onderwijs zijn geselecteerd ter ondersteuning van dit EU-beleid.

4. Nieuwe gebieden van onderwijs en opleiding van vrouwen waarvoor nieuwe indicatoren moeten worden ontwikkeld

4.1 Een leven lang leren

De analyse van een leven lang leren kan belangrijke inzichten verschaffen in eventuele genderongelijkheid. Gedetailleerde gegevens, indien voorhanden, kunnen informatie verstrekken over eventuele verschillen in formeel of informeel leergedrag tussen vrouwen en mannen nadat een formele kwalificatie is behaald, welke een significante invloed zouden kunnen hebben op genderverhoudingen op de arbeidsmarkt.

Een leven lang leren speelt een belangrijke rol voor het concurrentievermogen, de economische welvaart en onafhankelijkheid, en de persoonlijke ontwikkeling, en is voorwaarde voor een succesvolle participatie van vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt. Het stelselmatig meewegen van het genderperspectief bij het onderzoeken van de participatie aan een leven lang leren is essentieel, omdat dan kan worden vastgesteld of beleid ter bevordering van meer participatie aan een leven lang leren over het algemeen recht doet aan zowel vrouwen als mannen.

In het kader van de Lissabonstrategie voor groei en werkgelegenheid wordt een structurele indicator voor een leven lang leren gebruikt. Een leven lang leren verwijst naar personen tussen 25 en 64 jaar oud die verklaard hebben dat zij in de vier weken voorafgaand aan de enquête onderwijs of opleiding hebben gekregen (gegevens van de arbeidskrachtenenquête van de EU).

Uit de laatste Eurostat-gegevens blijkt dat vrouwen in de EU in 2005 iets meer dan mannen hebben deelgenomen aan een leven lang leren (10,4% tegen 8,9%). De verzamelde informatie heeft evenwel betrekking op alle vormen van onderwijs en opleiding, ongeacht of die relevant zijn voor de huidige of toekomstige betrekking van de respondent of niet. De structurele indicator over een leven lang leren omvat per definitie twee soorten onderwijsactiviteiten: formeel onderwijs en niet-formeel onderwijs. Dat laatste verwijst naar leervakken die buiten het formele onderwijs worden onderwezen en ook naar ongewone vakken. De indicator geeft geen nadere informatie over de reden van deelname of de duur van de activiteiten op het gebied van een leven lang leren.

Bijgevolg lijkt de gedetailleerde informatie over de praktijken in het kader van een leven lang leren van vrouwen en mannen (nl. leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, werkgelegenheidssituatie, soort beroep, frequentie en duur van de leeractiviteit en soort leeractiviteit) nuttig zou zijn met het oog op een adequate meting van de toegang van vrouwen en mannen tot een leven lang leren.

4.2 Migranten in het onderwijsstelsel

De Europese Commissie heeft in de Routekaart voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2006-2010) toegezegd zich in te zetten voor de afschaffing van alle vormen van discriminatie en voor een op integratie gerichte samenleving. "Bij kansarme groepen zijn vrouwen vaak slechter af dan de mannen. De situatie van immigrantenvrouwen en vrouwen die tot etnische minderheden behoren, is symptomatisch, omdat zij vaak dubbel worden gediscrimineerd. Daarom is het van essentieel dat een genderperspectief wordt opgenomen in het migratie- en integratiebeleid, teneinde de rechten en de burgerparticipatie van vrouwen te waarborgen, hun arbeidspotentieel ten volle te benutten en hun toegang tot onderwijs en levenslang leren te verbeteren".

Een belangrijk probleem bij het ontwikkelen van een indicator is dat zowel een samenhangende definitie van mensen met een migratieachtergrond als vergelijkbare gegevens over de onderwijs- of opleidingssituatie van migranten ontbreken. De term "migrant" heeft betrekking op alle personen die hun herkomstland hebben verlaten met de bedoeling zich voor langere tijd in een ander land te vestigen. De definitie omvat ook migranten van de tweede en derde generatie. Naar deze personen wordt in algemene zin verwezen als mensen met een migrantenachtergrond.

Termen zoals "internationale studenten", "burgerschap", "vreemde nationaliteit", "niet-verblijfsstatus", "mobiliteit van studenten" en "met een onderwijsverleden in een ander land", worden gebruikt om gedetailleerdere informatie over buitenlandse studenten van welke nationaliteit buitenlandse in het land van bestemming te verstrekken. Hoewel sommige lidstaten reeds vrij gedifferentieerde gegevens verstrekken, omvatten vergelijkbare datasets op EU-niveau bijvoorbeeld burgers met een migratieachtergrond die de afgelopen 15 jaar in hetzelfde land hebben geleefd en dat willen blijven doen, alsmede uitwisselingsstudenten die maar voor korte tijd ingeschreven zijn in een buitenlandse academische instelling. Met dergelijke brede categorieën, is een gedifferentieerde Europese vergelijking niet mogelijk.

Voorts moet de heterogeniteit van migranten niet worden onderschat. Juridische status, reden voor emigratie, leeftijd ten tijde van de immigratie, taalbarrières, godsdienst, etniciteit, aantal in het immigratieland doorgebrachte jaren, en voornemen in het immigratieland te blijven dan wel naar het herkomstland terug te keren, zijn allemaal elementen die een migratiesituatie kenschetsen, met zijn specifieke uitdagingen, behoeften en kansen. Alleen een gedetailleerde analyse kan inzicht verschaffen in het verband tussen de verschillende migratieachtergronden en toegang tot en deelname aan alle onderwijsniveaus, en zodoende relevante vergelijkingen mogelijk maken tussen de kansen op deelname voor vrouwelijke en mannelijke migranten.

Momenteel zijn er echter slechts een beperkt aantal benaderingswijzen die informatie over - vrouwelijke of mannelijke - migranten en hun relatie tot onderwijs en opleiding in hun land van herkomst kunnen verstrekken.

De Eurydice-statistiek over de percentages leerlingen van 15 jaar met een migrantenachtergrond in het particuliere en openbare middelbare onderwijs is een stap in de goede richting, al krijgt men daarbij maar een deel van het totaalbeeld te zien. De beschikbare gegevens over migranten in het tertiair onderwijs laten hoofdzakelijk zien hoeveel buitenlandse studenten in hun land van bestemming ingeschreven zijn voor of participeren aan studiegebieden (Eurostat, OESO).

Genderspecifieke gegevens zijn met name belangrijk met betrekking tot migranten. Enerzijds zijn migrantenvrouwen vaak de culturele middelaar voor onderwijs, verandering en integratie in hun familie. Anderzijds krijgen veel migrantenvrouwen met discriminatie op grond van geslacht en afkomst te maken. Een genderspecifieke gegevensanalyse van de situatie van migranten in onderwijs en opleiding zou bijgevolg waardevol zijn voor het formuleren van een effectief migratie- en integratiebeleid.

Doordat betekenisvolle en vergelijkbare gegevens over dit onderwerp ontbreken, kunnen er momenteel geen nieuwe indicatoren gepresenteerd worden. Daarom wordt in dit rapport benadrukt dat het nodig is op een gedegen manier gegevens uit de hele EU bijeen te brengen en deze grondig te analyseren, zodat de integratie van migranten in het onderwijsstelsel in heel Europa kan worden bestudeerd.

5. Overzicht van beschikbare gegevens

5.1 Gegevensbronnen

De arbeidskrachtenenquête (LFS) is een belangrijk instrument voor de ontwikkeling van indicatoren. Het is de belangrijkste statistische bron van geharmoniseerde en vergelijkbare arbeidsmarktstatistieken op EU-niveau. Terwijl de arbeidskrachtenenquête zich met betrekking tot onderwijs en opleiding richt op jongerenonderwijs, een leven lang leren en vroege schoolverlaters, verstrekt ze ook gegevens over werkgelegenheid en werkloosheid (nl. percentages, groei, actieve/inactieve bevolking) waarbij bijvoorbeeld de werkgelegenheidssituatie in verband wordt gebracht met geslacht, leeftijdsgroepen, opleidingsniveau, nationaliteit, huwelijkssituatie en/of aantal zorgbehoevende kinderen.

De internationale samenwerking bij gegevensverzameling en analyse van vergelijkbare gegevens heeft zich enorm ontwikkeld. Samen hebben de UNESCO, de OESO, en de EU een (UOE)-vragenlijst samengesteld, inclusief internationale definities, met het oog op het verzamelen van vergelijkbare gegevens. Deze vragenlijst is daarom de basis voor vrijwel alle kwantitatieve internationale vergelijkingen over onderwijs.

Voorts verstrekken *Eurostat* en *Eurydice* en publicaties als *She Figures* en *OECD education at a glance* relevante gegevens, informatie en analyses over het thema onderwijs en opleiding van vrouwen en mannen. Definities en interpretatie, met name voor analyses waarbij uitsplitsing naar sekse vereist is, vallen echter niet altijd samen, waardoor de bruikbaarheid van de gegevens vermindert (zie bijlage II: Databanken).

5.2 ISCED-classificatie als basis voor gegevensanalyse

Daartoe werd de internationale standaardclassificatie van het onderwijs van UNESCO van 1997 (*ISCED 97*) opgesteld (zie bijlage III: ISCED 97-classificatie). De ISCED-classificatie maakt het mogelijk nationale verschillen in de structuren van diploma's en kwalificaties te verdisconteren. Daarom biedt ze een uniek kader waarbij de internationale stelsels voor tertiair onderwijs bestudeerd kunnen worden met een grote vergelijkbaarheid. De classificatie is begrijpelijk, wordt internationaal gebruikt en zou weinig lacunes vertonen. Dus blijft de ISCED-classificatie het meest geavanceerde instrument voor het classificeren van onderwijs waarmee gegevens kunnen worden geanalyseerd en aan de hand waarvan conclusies kunnen worden getrokken.

5.3 Structurele indicatoren

In het kader van de Lissabonstrategie, verzocht de Raad de Commissie een jaarlijks syntheserapport op te stellen op basis van structurele indicatoren, die een instrument zijn om de vorderingen in de richting van de Lissabondoelstellingen objectief te beoordelen en de kernpunten van het rapport ondersteunen. In het voorjaarsrapport voor 2005 aan de Europese Raad heeft de Commissie een nieuwe aanpak van de Lissabonstrategie gepresenteerd, met de nadruk op groei en werkgelegenheid.

De structurele indicatoren hebben betrekking op de volgende zes gebieden: algemene economische achtergrond, werkgelegenheid, innovatie en onderzoek, economische hervormingen, sociale cohesie en milieu. Met betrekking tot onderwijs en opleiding van vrouwen zijn indicatoren over wetenschap en technologie, opleidingsniveau van jongeren en een leven lang leren opgenomen.

5.4 Thematische indicatoren - vorderingen in de richting van de Lissabondoelstellingen op het gebied van onderwijs en opleiding

Met het oog op de evaluatie van de vorderingen in de richting van de Lissabondoelstellingen op het gebied van onderwijs en opleiding zijn verscheidene thematische indicatoren ontwikkeld en gemonitord. In 2006 waren de volgende negen gebieden bestudeerd: verbetering van de kwaliteit van leerkrachten; het ontwikkelen van vaardigheden voor de kennismaatschappij; vergroten van de instroom in de studierichtingen van de exacte wetenschappen en technische richtingen; investeringen in onderwijs en opleiding; garanderen van toegang tot ICT voor iedereen; participatie in onderwijs en opleiding; vroege schoolverlaters; verbeteren van het aanleren van vreemde talen en mobiliteit en samenwerking.

6. Indicatoren

6.1 Indicator 1: Verhouding vrouwen en mannen in het totale aantal afgestudeerden in wetenschappelijke en technische disciplines

De indicator omschrijft de verhouding tussen vrouwelijke en mannelijke afgestudeerden in het tertiair onderwijs in wetenschappelijke (exacte wetenschappen, wiskunde en informatica) en technische disciplines (engineering, verwerkende industrie en bouw) in 2004, in openbare en particuliere instellingen, die een universitaire of postuniversitaire (ISCED 5) of een voortgezette studie op het gebied van onderzoek (ISCED 6) afgemaakt hebben, ten opzichte van het totale aantal afgestudeerden in het tertiaire stelsel voor de betrokken studiegebieden.

De in de indicator bedoelde studieniveaus en studiegebieden volgen de "International Standard Classification of Education" (internationale standaardclassificatie van het onderwijs) (ISCED 97) en het Eurostat "Manual of fields of education and training" (handboek van onderwijs- en opleidingsgebieden (1999)). ISCED 5 wordt omschreven als de eerste fase van het tertiair onderwijs en omvat twee categorieën: ISCED 5a en ISCED 5b. De meeste ISCED 5a-programma's zijn hoofdzakelijk theoriegericht en

hebben tot doel voldoende kwalificaties te verstrekken om toegang te krijgen tot programma's voor geavanceerd onderzoek of beroepen die een hoog vaardigheidsniveau vereisen. ISCED 5b programma's zijn praktijkgericht en de inhoud van de programma's is speciaal bedoeld om de studenten voor te bereiden op een specifiek beroep. De in de ISCED-5b programma's behaalde kwalificaties geven geen toegang tot programma's voor geavanceerd onderzoek.

De classificatie ISCED 6 verwijst naar programma's in de tweede fase van het tertiair onderwijs die leidt tot de toekenning van een kwalificatie voor geavanceerd onderzoek, vaak op doctoraats- of PhD-niveau of hoger. De programma's zijn gericht op geavanceerde studie en origineel onderzoek, en bereiden afgestudeerden voor op een academische loopbaan in hoger-onderwijsinstellingen.

De indicator maakt een onderscheid tussen vrouwelijke en mannelijke afgestudeerden met ISCED 5 en ISCED 6-kwalificaties, en geeft de trend weer bij vrouwen die voor wetenschappelijke en technische disciplines kiezen, in relatie tot het behaalde kwalificatieniveau en het gewenste beroep. Het onderscheid geeft meer diepgang aan de analyse, aangezien beslissingen op onderwijsgebied en de behaalde resultaten van afgestudeerden in ruime mate kunnen bepalen welke loopbaan en rol in de samenleving voor hen weggelegd is. Voorts zijn de belangrijkste disciplines gedetailleerder omschreven zodat mogelijke verschillen aan het licht komen. De presentatie van gegevens als aandeel van het totale aantal afgestudeerden op de respectieve gebieden vergemakkelijkt de analyse, en daarmee ook het vaststellen van zowel de horizontale als de verticale segregatie.

Tabel 6.1: Vrouwelijke en mannelijke afgestudeerden (ISCED 5; ESCED 6) in a) exacte wetenschappen, wiskunde en informatica, en b) engineering, verwerkende industrie en bouw als percentage van het totale aantal afgestudeerden ¹⁾

	ISCED 5				ISCED 6			
	Science, mathematics and computing		Engineering, manufacturing and construction		Science, mathematics and computing		Engineering, manufacturing and construction	
	Women	Men	Women	Men	Women	Men	Women	Men
geo								
eu25 European Union	39,8	60,2	23,6	76,4	39,0	61,0	23,2	76,8
be Belgium	30,4	69,6	20,8	79,2	28,9	71,1	20,2	79,8
bg Bulgaria	56,4	43,6	37,2	62,8	55,8	44,2	39,2	60,8
cz Czech Republic	40,0	60,0	24,4	75,6	34,9	65,1	21,2	78,8
dk Denmark	33,7	66,3	31,4	68,6	26,0	74,0	27,9	72,1
de Germany	36,1	63,9	17,4	82,6	29,5	70,5	11,8	88,2
ee Estonia	48,1	51,9	33,1	66,9	44,0	56,0	37,5	62,5
ie Ireland	42,9	57,1	17,3	82,7	45,3	54,7	28,7	71,3
gr Greece	42,8	57,2	38,5	61,5	32,3	67,7	21,0	79,0
es Spain	36,4	63,6	25,7	74,3	48,9	51,1	27,9	72,1
fr France ^{II)}	30,9	69,1	24,7	75,3	34,4	65,6	-	-
it Italy	53,6	46,4	28,6	71,4	54,0	46,0	31,2	68,8
cy Cyprus	42,2	57,8	20,2	79,8	83,3	16,7	-	-
lv Latvia	39,2	60,8	28,2	71,8	53,3	46,7	38,5	61,5
lt Lithuania	43,2	56,8	33,3	66,7	61,4	38,6	33,9	66,1
lu Luxembourg ^{III)}	-	-	-	-	-	-	-	-
hu Hungary	38,0	62,0	23,6	76,4	32,7	67,3	33,3	66,7
mt Malta ^{IV)}	34,5	65,5	19,3	80,7	60,0	40,0	20,0	80,0
nl Netherlands	23,0	77,0	15,4	84,6	37,7	62,3	23,4	76,6
at Austria	35,8	64,2	17,1	82,9	35,1	64,9	18,6	81,4
pl Poland	40,7	59,3	27,7	72,3	52,9	47,1	24,1	75,9
pt Portugal	50,7	49,3	33,8	66,2	51,5	48,5	35,6	64,4
ro Romania	59,1	40,9	32,5	67,5	45,7	54,3	28,7	71,3
si Slovenia	39,8	60,2	21,1	78,9	40,9	59,1	25,6	74,4
sk Slovakia	40,8	59,2	31,7	68,3	46,3	53,7	29,7	70,3
fi Finland ^{V)}	50,2	49,8	21,6	78,4	41,0	59,0	20,7	79,3
se Sweden	47,5	52,5	28,9	71,1	39,1	60,9	25,9	74,1
uk United Kingdom	37,4	62,6	20,0	80,0	37,9	62,1	21,2	78,8

Source: Eurostat, Education indicators

^{I)} Ten new Member States (Czech Republic, Cyprus, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Slovakia, and Slovenia) joined the EU in 2004, and during that year, a considerable number of students migrated to the "old" EU Member States. This "brain drain" is reflected in the EU graduate figures for 2004.

^{II)} Source: Statistics France. No data for engineering, manufacturing and construction (ISCED 6) is available.

^{III)} Luxembourg's University was founded in 2003. Therefore, there is no graduate data available for 2004.

^{IV)} Source: National statistics, Malta

^{V)} Source: National statistics, Finland

Hoewel er een aanzienlijke stijging is van het aantal studenten in de EU dat aan tertiair onderwijs begint en bijgevolg ook van het aantal afgestudeerden, zijn er nog steeds genderverschillen bij de studiekeuze en blijft dit punt dus centraal staan in de discussie over gendergelijkheid. Daarom kunnen gendervraagstukken niet worden herleid tot gelijkheid in algemene participatie en percentages afgestudeerden.

In de grote meerderheid van EU-landen is een vergelijkbaar patroon waar te nemen, waarbij er meer mannen dan vrouwen zijn in wetenschappelijke en technische disciplines, terwijl het omgekeerde geldt voor niet-wetenschappelijke en niet-technische richtingen. Met een Europees gemiddelde van 39,8% (ISCED 5) en 39% (ISCED 6) vrouwelijke afgestudeerden in wetenschappen, wiskunde en informatica en 23,6% (ISCED 5) en 23,2% (ISCED 6) vrouwelijke afgestudeerden in engineering, verwerkende industrie en bouw, zijn vrouwen op deze gebieden nog ondervertegenwoordigd.

Globaliter ligt het percentage vrouwelijke afgestudeerden in de wetenschappelijke en technische disciplines alleen in de Scandinavische en Oost-Europese landen boven het EU-gemiddelde, en zelfs in die landen zet die positieve trend zich niet noodzakelijk door op de arbeidsmarkt. Belemmeringen voor participatie van vrouwen, zoals culturele vooroordelen en stereotypen van vrouwen in wetenschappelijke en technische disciplines moeten, op nationaal niveau, op constructieve wijze worden aangepakt.

Benutting van het potentieel van vrouwen in de wetenschappelijke en technische richtingen is een essentiële taak. Vanuit economisch perspectief, kunnen die twee gebieden niet zonder het talent en de vaardigheden van vrouwen. Daarom is het een kwestie van efficiëntie om alle mogelijke hulpbronnen te gebruiken. Daarbij komt de beleidsvraag aan de orde wat kan worden gedaan om het genderevenwicht op de twee grote gebieden wetenschappen, wiskunde en informatica enerzijds en engineering, verwerkende industrie en bouw anderzijds op het eerste hogere niveau (ISCED 5) te verbeteren, zodat ook de genderbalans op ISCED 6-niveau en in de hooggekwalificeerde beroepen op beide gebieden beter wordt. Aan beide studie- en onderwijsgebieden moet aandacht worden besteed als men wil dat de totale onderzoekscapaciteit van de EU toeneemt.

6.2 Indicator 2: Arbeidsparticipatie van vrouwen en mannen naar hoogste opleidingsniveau

Het meten van naar sekse gescheiden arbeidsparticipatie volgens opleidingsniveau geeft inzicht in het beschikbare kennisniveau en de beschikbare vaardigheden op de arbeidsmarkt, en helpt te beoordelen in hoeverre de arbeidsmarkt passende banen kan bieden aan vrouwen en mannen. De indicator geeft de arbeidsparticipatie weer van vrouwen en mannen tussen 25 en 64 jaar, naar hoogste opleidingsniveau. De OSCED 97-classificatie (bijlage III) wordt gebruikt om het opleidingsniveau te definiëren, dat in drie categorieën uiteenvalt:

- a) kleuter-, basis- en lager middelbaar onderwijs (ISCED 0-2);
- b) hoger middelbaar onderwijs en postsecundair niet-tertiair onderwijs (ISCED 3-4);
en
- c) tertiair onderwijs (ISCED 5-6).

Die categorieën geven de verschillen weer in de kennis, vaardigheden en kwalificaties die op deze drie respectieve opleidingsniveaus zijn verworven. Voorts geven zij de verschillende werkgelegenheidsmogelijkheden en werkbestedingen weer die bij elke categorie horen. De gegevens zijn gebaseerd op de arbeidskrachtenenquête.

Tabel 6.2: Arbeidsparticipatie van vrouwen en mannen tussen 25 en 64 jaar naar hoogste opleidingsniveau (2006)

		Total (ISCED 1997)		Pre-primary, primary and lower secondary education - levels 0-2 (ISCED 1997)		Upper secondary and post-secondary non-tertiary education - levels 3-4 (ISCED 1997)		Tertiary education - levels 5-6 (ISCED 1997)	
		Between 25 and 39 years	Between 40 and 64 years	Between 25 and 39 years	Between 40 and 64 years	Between 25 and 39 years	Between 40 and 64 years	Between 25 and 39 years	Between 40 and 64 years
geo	sex								
eu25 European Union (25 countries)	m Males	86.3	74.7	79.9	65.6	86.9	75.9	91.2	85.4
	f Females	69.7	57.9	50.3	42.8	70.4	63.9	82.6	79.6
be Belgium	m Males	86.4	68.9	74.0	55.4	88.3	74.6	92.3	82.9
	f Females	76.1	51.0	49.0	33.8	74.4	57.4	88.9	74.1
bg Bulgaria	m Males	80.5	68.2	58.6	47.3	83.8	74.3	94.1	83.3
	f Females	70.4	59.0	38.4	31.9	73.1	66.0	86.6	76.7
cz Czech Republic	m Males	91.2	78.1	57.2	52.0	92.9	78.3	93.9	89.5
	f Females	66.6	62.7	40.5	39.7	67.3	65.6	73.7	82.5
dk Denmark	m Males	89.1	81.3	76.5	69.4	91.1	81.5	91.1	88.1
	f Females	79.8	72.1	59.3	58.3	79.0	70.3	86.2	84.1
de Germany	m Males	83.5	75.9	67.2	62.2	83.3	74.4	93.0	84.8
	f Females	70.4	63.2	45.6	46.4	72.8	64.6	82.1	78.0
ee Estonia	m Males	90.0	77.1	76.3	58.9	90.2	76.5	96.5	88.4
	f Females	77.3	77.2	.	54.3	74.6	77.1	86.5	84.9
ie Ireland	m Males	89.1	80.6	79.2	72.0	91.8	86.8	93.2	90.6
	f Females	72.2	55.2	45.8	38.2	69.9	61.0	84.4	77.4
gr Greece	m Males	89.1	80.0	90.1	75.3	88.9	82.2	88.2	88.1
	f Females	63.6	46.4	46.7	36.4	61.8	48.2	79.6	77.6
es Spain	m Males	87.5	78.7	85.5	73.7	88.5	84.6	89.3	86.6
	f Females	68.0	48.3	53.0	36.3	68.3	61.1	80.0	76.7
fr France	m Males	86.1	71.2	75.9	61.4	88.8	75.5	88.8	81.4
	f Females	71.3	61.5	49.0	51.3	71.8	67.3	81.7	74.2
it Italy	m Males	85.4	73.9	84.9	65.6	86.4	82.3	83.2	89.8
	f Females	60.8	45.4	44.9	29.7	67.1	63.3	73.2	81.1
cy Cyprus	m Males	92.6	86.2	84.2	83.1	95.4	85.6	93.5	91.9
	f Females	77.4	58.0	66.0	46.1	73.0	62.0	86.4	77.3
lv Latvia	m Males	83.8	74.3	74.6	56.0	84.8	76.1	96.9	87.6
	f Females	76.5	69.9	49.0	36.9	76.4	69.3	86.7	86.8
lt Lithuania	m Males	84.0	75.8	55.6	45.3	86.8	79.6	93.2	83.4
	f Females	81.0	66.5	53.6	32.7	76.8	65.7	92.2	85.1
lu Luxembourg (Grand-Duché)	m Males	93.2	75.5	92.6	68.6	93.7	74.9	93.2	85.2
	f Females	73.1	51.6	66.7	42.9	70.1	52.5	81.9	72.9
hu Hungary	m Males	85.4	64.1	64.2	37.1	88.0	68.9	93.8	80.7
	f Females	64.2	54.3	35.0	32.9	65.6	60.3	80.3	77.1
mt Malta	m Males	91.7	77.1	87.2	73.6	96.5	88.9	97.5	86.8
	f Females	51.8	23.1	35.7	18.0	71.2	49.6	84.3	60.6
nl Netherlands	m Males	92.2	78.9	86.8	72.0	92.8	79.6	95.2	84.1
	f Females	79.9	60.8	58.4	43.8	81.0	67.2	90.3	77.8
at Austria	m Males	90.9	75.3	76.5	62.1	91.9	75.6	94.8	84.4
	f Females	76.2	60.0	57.7	47.4	78.8	62.5	84.1	80.6
pl Poland	m Males	81.9	62.4	60.9	43.3	81.8	63.2	92.0	82.8
	f Females	66.8	48.0	39.6	28.2	61.7	48.3	84.5	75.3
pt Portugal	m Males	87.9	77.1	89.3	75.2	83.1	82.2	88.5	88.0
	f Females	78.5	62.3	74.4	58.2	77.8	77.0	89.1	82.0
ro Romania	m Males	81.0	71.3	71.9	60.8	81.5	71.7	91.3	89.5
	f Females	71.0	56.7	51.7	44.3	73.0	61.2	90.6	85.8
si Slovenia	m Males	89.2	71.8	73.4	58.1	89.7	72.6	95.3	84.0
	f Females	84.8	60.7	75.1	45.5	82.4	60.2	92.5	83.5
sk Slovakia	m Males	86.0	72.1	27.6	34.5	87.9	73.9	97.2	87.4
	f Females	64.8	56.4	20.6	29.0	66.2	60.6	78.5	77.3
fi Finland	m Males	86.3	73.0	75.2	59.3	85.1	74.1	94.2	84.4
	f Females	75.2	72.2	52.0	54.1	72.6	72.0	82.4	84.3
se Sweden	m Males	87.4	81.7	75.3	74.6	89.0	82.8	88.9	86.7
	f Females	79.5	76.5	56.0	57.1	79.3	76.9	85.0	87.8
uk United Kingdom	m Males	88.6	79.3	76.7	67.1	90.2	81.2	94.3	86.6
	f Females	72.6	66.7	52.6	63.0	72.5	79.1	86.3	86.4

Source: Eurostat, Labour Force Survey (quarterly survey results)

u: unreliable or uncertain data

Uit tabel 6.2 blijkt dat in alle EU-landen de arbeidsparticipatie voor vrouwen en mannen toeneemt naarmate zij een hoger opleidingsniveau hebben bereikt. Voorts daalt de arbeidsparticipatie met de leeftijd, ongeacht het opleidingsniveau. Dit verband varieert echter sterk tussen de EU-lidstaten. Terwijl de arbeidsparticipatie van vrouwen in alle EU-landen lager is dan die van mannen, wordt dat verschil kleiner naarmate het opleidingsniveau stijgt. De arbeidsparticipatie van vrouwen die tertiair onderwijs hebben genoten, ligt hoog (EU-gemiddelde voor vrouwen tussen 25 en 39 jaar: 82,6%; EU-gemiddelde voor vrouwen tussen 40 en 64 jaar: 79,6%), maar vertoont in alle EU-landen nog vergelijkbare verschillen vergeleken met de cijfers voor mannen.

Uit die gegevens kan het volgende worden afgeleid: a) laagopgeleiden lopen meer kans op werkloosheid of om geheel buiten de arbeidsmarkt te raken (inactiviteit) en b) de genderkloof wordt groter bij personen met een lagere opleidingsniveaus. De arbeidsparticipatie (EU-gemiddelde) van vrouwen met een kwalificatie van het hogere secundaire en postsecundaire niet-tertiaire niveau (ISCED 3-4) verschilt aanzienlijk van die van lager opgeleide vrouwen (ISCED 0-2).

Terwijl ongeveer 50% (tussen 25 en 39 jaar oud) en 43% (tussen 40 en 64 jaar oud) van de vrouwen met een onderwijsniveau ISCED 0-2 actief zijn op de arbeidsmarkt, hebben mannen met hetzelfde niveau van kleuter-, basis- en lager middelbaar onderwijs respectievelijk 29,6 % (leeftijd tussen 25 en 39 jaar) en 22,8 % meer kans om een baan te hebben. Hoewel de genderverschillen blijven op ISCED 0-2-niveau, mag niet uit het oog worden verloren dat de verschillen tussen de arbeidsparticipatie van vrouwen en mannen ook op ISCED 3-4-niveau 16,5/12 % (EU-gemiddelde) en op tertiair niveau ((ISCED niveau 5-6) 8,5/5,8 % (EU-gemiddelde) bedragen.

Bij de bespreking van de arbeidsparticipatie moet ook de kwestie van de economische inactiviteit in ogenschouw worden genomen. Economisch inactieven zijn werkloos en ofwel niet actief op zoek naar of niet onmiddellijk beschikbaar voor werk. Economische inactiviteit is leeftijds- en genderspecifiek. Vrouwen lopen veel meer kans dan mannen

om buiten de arbeidsmarkt te raken, hoofdzakelijk om familiale redenen. Voorts zijn onder lager opgeleiden en onder de oudere bevolking bovengemiddeld meer economisch inactieven. De relatief lage arbeidsparticipatie van vrouwen met een opleidingsniveau van ISCED 0-2 en de verschillen in arbeidsparticipatie tussen de twee leeftijdsgroepen 25-39 jaar en 40-64 jaar worden derhalve in hoge mate bepaald door economische inactiviteit. Voorts zijn de kinderopvangkosten voor de meeste laagopgeleiden hoger dan hun loon, waardoor veel laagopgeleide vrouwen besluiten om thuis te blijven.

Hoewel vrouwen dus in hoge mate bijdragen tot de totale arbeidsparticipatie in de EU, hebben zij nog altijd minder kans op een baan dan mannen. Voor de verdere economische ontwikkeling van de EU is een concurrerend klimaat nodig waarbij zowel op vrouwen als mannen een beroep moet kunnen worden gedaan. Daarom moeten de kwalificaties van zowel vrouwen als mannen worden verbeterd om het arbeidsmarktpotentieel te verhogen. Tegelijk is het ook essentieel dat de arbeidsmarkt de bestaande vaardigheden en talenten van zowel mannen als vrouwen benut.

6.3 Indicator 3a: Verhouding vrouwelijke/mannelijke afgestudeerden op ISCED-niveau 5a en verhouding mannelijke/vrouwelijke PhD-afgestudeerden per studiegebied (in brede zin) en in totaal

De indicator bestaat uit twee delen: De indicator onderzoekt de verhouding vrouwelijke/mannelijke afgestudeerden op ISCED 5a-niveau van de academische instellingen, per studiegebied, met inbegrip van tertiaire onderwijsprogramma's met een wetenschappelijke oriëntatie. De ISCED 5a-afgestudeerden zijn gekwalificeerd om een beroep te kiezen dat een hoog vaardigheidsniveau vereist of aan een programma voor geavanceerd onderzoek te beginnen.

De indicator geeft ook de verhouding vrouwelijke/mannelijke afgestudeerden op het totale aantal afgestudeerden op PhD-/doctoraatsniveau of gelijkwaardig niveau (ISCED 6) weer aan academische instellingen, per studiegebied. Het onderzoek van studiegebieden (in brede zin) op ISCED 5a- en PhD-/doctoraatsniveau of soortgelijk niveau werpt een licht op het genderevenwicht tussen hooggekwalificeerde afgestudeerden, op het ogenblik dat zij toegelaten te worden tot programma's voor geavanceerd onderzoek, respectievelijk werk krijgen. Tegelijk geeft het de slaagpercentages van vrouwen en mannen weer voor de verschillende studiegebieden op academisch niveau en op het niveau van het geavanceerde onderzoek.

Tabel 6.3.a: Verhouding vrouwelijke/mannelijke afgestudeerden op ISCED-niveau 5a per studiegebied (in brede zin) en in totaal (2004) ¹⁾

Source: Eurostat, Education indicators

I) Ten new Member States (Czech Republic, Cyprus, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Slovakia, and Slovenia) joined the EU in 2004, and during that year, a considerable number of students migrated to the "old" EU Member States. This "brain drain" is reflected in the EU graduate figures for 2004.

II) Source: Statistics France.

III) Luxembourg's University was founded in 2003. Therefore, there is no graduate data available for 2004.

IV) Source: National statistics, Malta

V) Source: National statistics, Finland

Table 6.3.b: Proportion of female PhD graduates and male PhD graduates (PhD ISCED 6) by broad field of study and total (2004)¹⁾

geo	isc6d_phdPhD/Doctorate (ISCED 6)															
	Total		Teacher training and education science		Humanities and arts		Social sciences, business and law		Science, mathematics and computing		Engineering, manufacturing and construction		Agriculture and veterinary		Health and Welfare	
	Women	Men	Women	Men	Women	Men	Women	Men	Women	Men	Women	Men	Women	Men	Women	Men
geo																
eu25European Union (25 countries)	42.7	57.3	58.7	41.3	50.7	49.3	44.2	55.8	38.4	61.6	22.0	78.0	49.9	50.1	51.7	48.3
beBelgium	33.9	66.1	46.4	53.6	36.6	63.4	43.6	56.4	28.9	71.1	20.2	79.8	37.3	62.7	39.1	60.9
bgBulgaria	50.8	49.2	52.6	47.4	67.1	32.9	42.9	57.1	55.8	44.2	39.2	60.8	63.6	36.4	50.0	50.0
czCzech Republic	35.6	64.4	73.0	27.0	41.6	58.4	46.2	53.8	34.9	65.1	21.2	78.8	33.9	66.1	36.2	63.8
dkDenmark	35.9	64.1	0 ¹⁾	0 ¹⁾	50.0	50.0	39.1	60.9	26.0	74.0	27.9	72.1	56.2	43.8	46.0	54.0
deGermany	39.0	61.0	50.8	49.2	48.8	51.2	35.0	65.0	29.5	70.5	11.8	88.2	58.8	41.2	50.0	50.0
eeEstonia	62.2	37.8	100.0	0.0	60.7	39.3	61.5	38.5	44.0	56.0	37.5	62.5	20.0	80.0	80.5	19.5
elIreland	45.7	54.3	50.0	50.0	47.9	52.1	53.1	46.9	45.3	54.7	28.7	71.3	47.6	52.4	55.0	45.0
grGreece	38.1	61.9	51.9	48.1	51.0	49.0	52.1	47.9	32.3	67.7	21.0	79.0	43.6	56.4	65.4	34.6
esSpain	47.5	52.5	57.5	42.5	48.8	51.2	49.0	51.0	48.9	51.1	27.9	72.1	44.1	55.9	51.8	48.2
frFrance ^{III)}	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
itItaly	50.9	49.1	72.5	27.5	58.5	41.5	50.4	49.6	54.0	46.0	31.2	68.8	54.4	45.6	61.5	38.5
cyCyprus	61.5	38.5	100.0	0.0	0.0	100.0	0.0	100.0	83.3	16.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
lvLatvia	58.3	41.7	100.0	0.0	50.0	50.0	57.9	42.1	53.3	46.7	38.5	61.5	100.0	0.0	52.9	47.1
ltLithuania	57.5	42.5	0.0	:	77.6	22.4	59.4	40.6	61.4	38.6	33.9	66.1	54.5	45.5	60.0	40.0
luLuxembourg ^{IV)} (Grand-Duché)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
huHungary	42.9	57.1	66.1	33.9	50.0	50.0	45.7	54.3	32.7	67.3	33.3	66.7	30.3	69.7	39.9	60.1
mtMalta ^{V)}	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
nlNetherlands	39.4	60.6	0.0	0.0	42.7	57.3	40.9	59.1	37.7	62.3	23.4	76.6	39.0	61.0	48.6	51.4
atAustria	40.5	59.5	58.5	41.5	52.7	47.3	41.9	58.1	35.1	64.9	18.6	81.4	55.7	44.3	63.2	36.8
plPoland	46.9	53.1	:	:	54.9	45.1	48.2	51.8	52.9	47.1	24.1	75.9	48.7	51.3	51.5	48.5
ptPortugal ^{VII)}	47.8	52.2	78.3	21.7	50.9	49.1	46.3	53.7	51.3	48.7	35.0	65.0	52.8	47.2	46.3	53.7
roRomania	49.3	50.7	:	:	67.8	32.2	51.7	48.3	45.7	54.3	28.7	71.3	0.0	100.0	56.3	43.7
siSlovenia	40.6	59.4	50.0	50.0	57.5	42.5	39.0	61.0	40.9	59.1	25.6	74.4	50.0	50.0	53.8	46.2
skSlovakia	45.0	55.0	68.1	31.9	46.7	53.3	50.7	49.3	46.3	53.7	29.7	70.3	35.7	64.3	48.5	51.5
fiFinland ^{VIII)}	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
seSweden	44.8	55.2	79.3	20.7	56.0	44.0	43.3	56.7	39.6	60.4	25.0	75.0	45.2	54.8	56.9	43.1
ukUnited Kingdom	43.1	56.9	60.4	39.6	49.3	50.7	50.7	49.3	37.9	62.1	21.2	78.8	47.2	53.1	54.5	45.5

Source: Eurostat, Education indicators

I) Ten new Member States (Czech Republic, Cyprus, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Slovakia, and Slovenia) joined the EU in 2004, and during that year, a considerable number of students migrated to the "old" EU Member States. This "brain drain" is reflected in the EU graduate figures for 2004.

II) Denmark's national statistics use different categories than those defined by Eurostat. Thus, the data shown in the table is skewed. Both, women and men make up the total of

ISCED 6 graduates in teacher training & education.

III) No data for PhD ISCED 6 is available

IV) Luxembourg's University was founded in 2003. Therefore, there is no graduate data available for 2004.

V)No data for PhD ISCED 6 is available

VI)National Portuguese statistics

VII)No data for PhD ISCED 6 is available

Algemeen ligt het aandeel vrouwelijke ISCED 5a-afgestudeerden (EU-gemiddelde: 58,4%) hoger dan het aandeel mannen. Toch verschilt het aandeel vrouwen met ISCED 5a kwalificatie duidelijk per vakgebied. Studiegebieden zoals lerarenopleiding en onderwijs, menswetenschappen en kunsten alsmede gezondheid en welzijn worden vaker door vrouwen gekozen dan door mannen. Bij studiegebieden die traditioneel als mannelijk worden gezien - bv. exacte wetenschappen, wiskunde en informatica, alsmede engineering, verwerkende industrie en bouw - ligt het aandeel mannen aanzienlijk hoger. Het globaal genomen hoge aandeel ISCED 5a-afgestudeerden vertoont dus een traditioneel genderpatroon wanneer het per studiegebied wordt bestudeerd.

De tendens bij de keuze van vakgebied van vrouwen en mannen op ISCED 6-niveau is een afspiegeling van de situatie op ISCED 5a-niveau, en wordt nog versterkt op de vakgebieden met een in het algemeen hoger aandeel mannen. Toch is er een stijging van het aandeel mannen voor studiegebieden die vroeger vooral door vrouwen werden gekozen.

De indicator brengt dus een horizontale segregatie aan het licht wat de keuze van vakgebied betreft en tegelijk genderverschillen in de verticale dimensie. In de meeste EU-lidstaten is het aandeel vrouwelijke studenten die deelnemen aan hoger onderwijs over het algemeen groter, en bij het afstuderen (ISCED 5a-niveau) hebben vrouwen hun voorsprong op mannen veelal vergroot. Toch is onder studenten van PhD-/doctoraatsniveau en gelijkwaardig niveau (ISCED 6), de man/vrouw-verhouding omgekeerd.

Het is belangrijk te erkennen dat het ISCED 5a- en het ISCED 6-niveau fungeren als schakel tussen onderwijs en hooggekwalificeerd werk, met name op het gebied van onderzoek en ontwikkeling. Daarom moet het beleid zich richten op bevordering van een evenwichtige verhouding tussen mannen en vrouwen die afstuderen met een ISCED 5a-kwalificatie en een PhD/doctoraat of gelijkwaardige kwalificatie. Niet alleen zou daardoor het scala van benaderingen van origineel onderzoek worden verbreed, maar ook zouden vrouwen en mannen worden toegerust met vaardigheden en kwalificaties die ze nodig hebben om leidinggevende functies te kunnen vervullen en te kunnen deelnemen aan het bestuur en de besluitvorming op het gebied van onderzoek en ontwikkeling, zowel in de publieke als in de particuliere sector.

6.4 Indicator 3b: Verhouding vrouwelijk/mannelijk wetenschappelijk personeel aan de universiteiten, onderverdeeld naar graad (A, B en C), en in totaal

Het relatieve aandeel mannen en vrouwen op de verschillende anciënniteitsniveaus aan de universiteit is essentieel voor de bevordering van gendergelijkheid. Daarom is het essentieel dat de verticale dimensie van werkgelegenheid aan de universiteiten anders wordt ingevuld: van een op gender gebaseerd onderzoeksgebied naar een creatief en duurzaam O&O-klimaat waaraan vrouwen en mannen een gelijke bijdrage leveren.

De indicator van de verhouding vrouwen/mannen van het totale wetenschappelijk personeel per graad en in totaal maakt het mogelijk de genderverhoudingen te beoordelen naar graad van anciënniteit. De rangen van het wetenschappelijk personeel dienen als referentiepunt. Deze indeling werd op voorstel van de Europese Commissie ontwikkeld door de statistische correspondenten (subgroep van de Helsinki-groep voor vrouwen en wetenschap) om recht te doen aan de verticale dimensie van de universiteiten, die niet is ingebed in de ISCED-classificatie. De rangen van het academisch personeel geven het verband weer tussen de positie in de academische instellingen, ervaring en onderwijsniveau:

Rang A: de hoogste rang/functie waarop onderzoek normaliter wordt uitgevoerd;

Rang B: Onderzoekers die werken in posities die niet de toppositie (A) zijn, maar in een hogere positie dan recent gekwalificeerde bezitters van een PhD; en Rang C: de eerste rang/functie waarin een nieuw gekwalificeerde PhD-afgestudeerde (ISCED 6) normaliter zou worden aangeworven.

Tabel 6.4: Verhouding vrouwelijk/mannelijk wetenschappelijk personeel aan de universiteiten, onderverdeeld naar graad (A, B en C), en op het totaal

	Grade A		Grade B		Grade C		Total	
	Women	Men	Women	Men	Women	Men	Women	Men
geo								
EU average	15.3	84.7	32.2	67.8	42.0	58.0	32.1	67.9
Belgium	9.0	91.0	20.7	79.3	33.1	66.9	25.3	74.7
Bulgaria	15.9	84.1	31.2	68.8	46.1	53.9	31.2	68.8
Czech Republic	10.3	89.7	22.1	77.9	40.2	59.8	32.0	68.0
Denmark	10.9	89.1	24.4	75.6	37.6	62.4	25.1	74.9
Germany	9.2	90.8	16.1	83.9	25.9	74.1	17.4	82.6
Estonia	17.2	82.8	37.1	62.9	56.6	43.4	44.0	56.0
Ireland	:	:	:	:	:	:	:	:
Greece	11.3	88.7	22.7	77.3	31.9	68.1	22.7	77.3
Spain	12.9	87.1	25.8	74.2	39.3	60.7	34.2	65.8
France	16.1	83.9	38.7	61.3	:	:	31.9	68.1
Italy	16.4	83.6	31.4	68.6	43.8	56.2	31.2	68.8
Cyprus	10.2	89.8	17.2	82.8	37.5	62.5	29.9	70.1
Latvia	26.5	73.5	37.0	63.0	65.0	35.0	57.7	42.3
Lithuania	12.1	87.9	37.4	62.6	49.5	50.5	38.7	61.3
Luxembourg	:	:	:	:	:	:	:	:
Hungary	15.4	84.6	30.9	69.1	46.0	54.0	36.2	63.8
Malta	2.3	97.7	31.7	68.3	14.2	85.8	26.7	73.3
Netherlands	9.4	90.6	14.2	85.8	27.0	73.0	19.3	80.7
Austria	9.5	90.5	16.2	83.8	35.6	64.4	25.8	74.2
Poland	19.5	80.5	27.4	72.6	41.0	59.0	34.9	65.1
Portugal	20.9	79.1	34.4	65.6	43.4	56.6	38.0	62.0
Romania	18.0	82.0	34.9	65.1	:	:	41.4	58.6
Slovenia	13.5	86.5	31.5	68.5	48.5	51.5	28.5	71.5
Slovakia	29.1	70.9	49.1	50.9	:	:	39.6	60.4
Finland	21.2	78.8	46.6	53.4	52.9	47.1	38.9	61.1
Sweden	17.6	82.4	36.1	63.9	52.2	47.8	33.0	67.0
United Kingdom	16.1	83.9	38.6	61.4	40.0	60.0	37.5	62.5

Bron: She Figures 2006 -Women and Science Statistics and Indicators

Uit de indicatieve gegevens in tabel 6.4 blijkt al snel dat verticale segregatie wijd verspreid is aan de universiteiten. Terwijl aan het begin van de wetenschappelijke loopbaan het percentage vrouwen 42% bedraagt (EU-gemiddelde: rang C), worden slechts 15,3% van de posities in rang A (EU-gemiddelde) door vrouwen bezet. Over het algemeen bezetten mannen het leeuwendeel van de posities van rang A en rang B in wetenschappelijke instellingen, met respectievelijk 84,7% en 67,8 (EU-gemiddelde). Dat betekent dat slechts een fractie van vrouwen die aan onderzoek doen, tijdens hun loopbaan op een leidinggevende positie terechtkomen.

Dit is ten dele toe te schrijven aan het feit dat vrouwen nog steeds belemmeringen ervaren waardoor ze hun volle potentieel niet kunnen verwezenlijken. Het gebrek aan toegang tot productieve middelen en mentoren, het bestaan van "herenclubs", weinig flexibele arbeidsomstandigheden/-uren, het ontbreken van een gezinsvriendelijke werkomgeving, ongelijke verdeling van zorgtaken, samen met het tekort aan geschikte en betaalbare kinderopvang, en groepsdiscriminatie, zorgen er vaak voor dat vrouwen niet doorstoten naar de hoogste posities. Mannen nemen verhoudingsgewijs nog steeds minder zorgtaken op zich en worden dus minder geconfronteerd met de problematiek van het combineren van werk en gezin. Door hardnekkige stereotiepen is de rol die mannen daarbij spelen, onderschat. Indien mannen evenveel zorg- en kinderopvangtaken zouden vervullen, zou de gendergelijkheid er met sprongen op vooruitgaan.

Er is vooruitgang gemaakt, maar er blijven ongelijkheden. Het werkgelegenheidsbeleid moet op een andere leest geschoeid worden teneinde het genderperspectief in de universiteiten te integreren, de aandacht te vestigen op een groter aantal kansen en de negatieve gendereffecten van de huidige arbeids- en werkgelegenheidspatronen in de wetenschappelijke wereld op te vangen. In het Actieprogramma van Peking wordt erop geattendeerd dat, wil men volledige gelijkheid tussen mannen en vrouwen bereiken in onderzoek, wetenschap en economie, actief moet worden gestimuleerd dat de bijdrage voor de samenleving van de arbeid, de ervaring, de kennis en de waarden van vrouwen en mannen meer erkenning en waardering krijgt.

7. Besluit

In de Europese Unie hebben de vrouwen hun achterstand op mannen op het gebied van onderwijs en opleiding ingehaald. De verhouding mannen/vrouwen bij de instroom in het tertiair onderwijs is gelijk geworden. Door de bank genomen bereiken vrouwen een hoger niveau van onderwijs/opleiding dan mannen.

In het rapport van het Duitse voorzitterschap worden indicatoren voorgesteld die informatie bieden over gendergelijkheid op het gebied van tertiair onderwijs, onderzoek en over de resultaten van het opleidingsniveau. De indicatoren wijzen uit dat op bepaalde gebieden sprake is van genderongelijkheid en tonen aan dat de bestaande EU-strategieën ter bevordering van gendergelijkheid op het gebied van onderwijs, onderzoek en werkgelegenheid goed zijn.

De eerste belangwekkende bevinding is dat, ondanks het feit dat meer vrouwen dan mannen tertiair onderwijs volgen, in de wetenschappelijke en technische disciplines de mannen blijven domineren. Een andere belangrijke bevinding is dat het aandeel van vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt verband houdt met hun opleidingsniveau. Dat verband is sterker bij vrouwen dan bij mannen. Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe kleiner de genderkloof qua arbeidsparticipatie. De kloof blijft echter bestaan. Daarvoor zijn vele redenen en ze hebben met elkaar te maken: de onmogelijkheid voor mannen en vrouwen om op een bevredigende manier werk en gezin te combineren, de vaak ongelijke verdeling van zorgtaken tussen vrouwen en mannen, stereotiepe genderrollen, en pure discriminatie.

De derde bevinding in de indicatieve gegevens betreft de sterke verticale seksesegregatie aan de universiteit. Hoe hoger in de wetenschappelijke hiërarchie, hoe minder vrouwen er worden aangetroffen. De redenen hiervoor zijn dezelfde als die voor de ongelijke participatie van vrouwen en mannen aan de arbeidsmarkt.

Uit dit rapport blijkt duidelijk dat zowel vrouwen als mannen voortdurend moeten worden aangespoord om hun gekozen loopbaan na te streven, in het bijzonder - maar niet uitsluitend - in de tertiaire sector. Dat betekent dat er voldoende mogelijkheden moeten worden gecreëerd om zorgtaken te combineren met onderwijs, opleiding, onderzoek en/of werk, om genderstereotypen te overwinnen, en zowel directe als indirecte genderdiscriminatie te voorkomen, te onderzoeken en uit te bannen.

Terwijl de voorgestelde indicatoren de behoefte aan een beleid van gendergelijkheid op onderwijs- en onderzoeksgebied benadrukken, worden in het rapport ook duidelijk "een leven lang leren" en "migranten in het onderwijsstelsel" aangewezen als aspecten van onderwijs en opleiding van vrouwen die verder moeten worden bestudeerd vanuit een genderperspectief. Aangezien de structurele indicator inzake een leven lang leren weinig genderspecifieke informatie op EU-niveau geeft, en coherente, specifieke en vergelijkbare gegevens over migrantenvrouwen en -mannen ontbreken wegens de verschillende geldende definities en wetgeving, kunnen er momenteel geen indicatoren voor "een leven lang leren" en "migranten in het onderwijsstelsel" worden ontwikkeld.

Indicatoren voor de uitvoering van het Actieprogramma van Peking in de lidstaten van de EU

Sedert 1999 heeft de Raad de volgende indicatoren over gendergelijkheid vastgesteld:

- Vrouwen en besluitvorming, Finse voorzitterschap, 1999
- Vrouwen in de economie (het combineren van beroeps- en gezinsleven), Franse voorzitterschap (2000);
- Vrouwen in de economie (gelijke beloning), Belgische voorzitterschap (2001);
- Geweld tegen vrouwen, Deense voorzitterschap; gebaseerd op een studie en een conferentie van het Spaanse voorzitterschap, 2002
- Vrouwen en mannen in de economische besluitvorming, Italiaanse voorzitterschap; op basis van een studie van het Griekse voorzitterschap, 2003
- Seksuele intimidatie op het werk, Nederlandse voorzitterschap; op basis van een studie van het Ierse voorzitterschap, 2004
- Vrouwen en gezondheid, Oostenrijkse voorzitterschap, 2006
- Institutionele regelingen, Finse voorzitterschap, 2006

Databanken*Eurostat*

Eurostat is het Bureau voor de statistiek van de Europese Gemeenschappen. Het heeft tot taak de Europese Unie toe te rusten met een kwalitatief hoogstaande statistische informatiedienst. Naast de nauwe samenwerking met internationale organisaties als de VN en de OESO, werkt Eurostat ook met landen van buiten de EU samen. Een belangrijke taak van Eurostat is het coördineren van de verbetering van de statistische systemen in kandidaat-lidstaten en ontwikkelingslanden.

In dit rapport werd gebruik gemaakt van Eurostat-gegevens voor de indicatoren 1, 2, en 3a.

Eurydice

Eurydice, het informatienetwerk over onderwijs in Europa, is sedert 1980 een van de strategische mechanismen die door de Europese Commissie en de lidstaten zijn ingesteld ter stimulering van de samenwerking, door verbetering van het inzicht in systemen en beleidsvormen. Sedert 1995 is Eurydice een integraal deel van Socrates, het communautair actieprogramma voor onderwijs.

Eurydice is een institutioneel netwerk voor het verzamelen, monitoren, verwerken en verspreiden van betrouwbare en vergelijkbare informatie over onderwijsstelsels en onderwijsbeleid in Europa. Eurydice bestrijkt de onderwijsstelsels van de lidstaten van de Europese Unie, de drie landen van de Europese Vrijhandelsassociatie die deel uitmaken van de Europese Economische Ruimte en de kandidaat-lidstaten van de EU die betrokken zijn bij het Socrates-programma.

Het netwerk heeft allereerst tot doel beleidsmakers en allen die betrokken zijn bij het verstrekken van onderwijs informatie en studies op maat te bezorgen. Het stimuleert Europese samenwerking op onderwijsgebied door het ontwikkelen van informatie-uitwisseling over stelsels en beleidsvormen en door studies uit te voeren over kwesties die in alle onderwijsstelsels spelen.

Eurydice werkt nauw samen met verscheidene Europese en internationale organisaties. De Europese Eurydice-eenheid ondersteunt de Commissie in voorkomend geval bij het werk dat zij samen met internationale organisaties zoals de Raad van Europa, de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) en UNESCO (de Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschappen en Cultuur) verricht.

OECD - Education at a glance 2006 (OESO-onderwijs in een oogopslag 2006)

In alle OESO-landen streven de regeringen naar een beleid om het onderwijs effectiever te maken en zoeken zij tegelijk naar aanvullende middelen om de groeiende vraag naar onderwijs op te vangen.

De uitgave voor 2006 van "Education at a Glance" stelt de landen in staat hun eigen prestaties af te meten aan die van andere landen. Het verstrekt een breed, vergelijkbaar en actueel scala van indicatoren over de prestaties van onderwijsstelsels en strookt met de denkwijze in professionele kringen over een internationale meetmethode van de huidige stand van het onderwijs .

In de indicatoren wordt gekeken naar wie er deelneemt aan onderwijs, wat eraan wordt uitgegeven, hoe de onderwijsstelsels functioneren en welke resultaten ermee worden bereikt. Het laatstgenoemde omvat indicatoren over een brede waaier van resultaten, van vergelijkingen van prestaties van studenten voor essentiële vakken tot het inkomenseffect van onderwijs en over de kansen van volwassenen op werkgelegenheid.

She Figures 2006

"She Figures 2006" is de tweede publicatie van geselecteerde werkgelegenheidsstatistieken van de EU, uitgesplitst naar sekse en aangevuld met bepaalde andere gegevens, die inzicht verschaffen in de huidige werkgelegenheidssituatie van vrouwelijke en mannelijke wetenschappers en onderzoekers. De reeks werd gestart in 2003 door de eenheid vrouwen en wetenschap van het directoraat-generaal onderzoek, met de bedoeling regelmatig bijgewerkte gegevens te verschaffen die nuttig zullen zijn bij het in kaart brengen van de vooruitgang in de richting van gendergelijkheid.

Het was vooral de bedoeling dat de reeks het systematisch bewijs zou leveren van genderongelijkheid waarvoor beleidsinterventie op EU- en/of lidstaatsniveau nodig zou kunnen zijn. Een secundair doel was het verzamelen van naar sekse uitgesplitste statistieken voor een breed gamma aan indicatoren.

"She Figures 2006" -gegevens werden gebruikt voor indicator 3b in dit rapport.

BESCHRIJVEN VAN ISCED97-NIVEAUS, INDELINGSCRITERIA EN SUBCATEGORIEËN

0	KLEUTERONDERWIJS	Hoofdcriteria	Aanvullende criteria	Subcategorieën
	Eerste fase van het georganiseerd onderricht, dat er primair op gericht is zeer jonge kinderen te laten wennen aan een schoolse omgeving.	Moet in een centrum of school verstrekt worden, gericht zijn op het voldoen aan de onderwijs- en ontwikkelingsbehoeften van kinderen van ten minste drie jaar, en over personeel beschikken dat adequaat opgeleid (d.w.z. gekwalificeerd) is om een onderwijsprogramma voor kinderen aan te bieden.	Pedagogische kwalificaties voor het onderwijsgevend personeel; uitvoering van een leerplan met educatieve elementen.	
1	BASISONDERWIJS	Hoofdcriteria	Aanvullende criteria	
	Is er normaliter op gericht leerlingen goede basisvaardigheden (lezen, schrijven en rekenen) mee te geven.	Beginnen met het systematisch aanleren van de vaardigheden die typisch zijn voor het basisonderwijs: lezen, schrijven en rekenen. Toegang tot de nationaal aangewezen basisinstellingen of -programma's. Het begin van de leesactiviteiten is op zichzelf geen voldoende criterium voor de indeling van een onderwijsprogramma bij ISCED-niveau 1.	In landen waar de schoolplichtige leeftijd (of althans de leeftijd waarop vrijwel alle leerlingen naar school beginnen te gaan) na het begin van de systematische studie van de genoemde vakken komt, geldt het eerste jaar van de schoolplicht als de grens tussen ISCED 0 en ISCED 1.	

2 LAGER MIDDELBAAR ONDERWIJS	Hoofdcriteria	Aanvullende criteria	Doel dat de programma's bij de voorbereiding van de leerlingen moeten nastreven	Oriëntatie van het programma
In het lager middelbaar onderwijs worden doorgaans de basisprogramma's van het basisonderwijs voorgezet, zij het dat het onderwijs meer onderwerpgericht is, en vaak meer gespecialiseerde leerkrachten worden ingezet die les geven in hun specialisatievak.	Programma's bij het begin van niveau 2 zijn programma's waarbij men de lessen meer per onderwerp begint te geven, en waarbij meer gespecialiseerde leerkrachten worden ingezet die les geven in hun specialisatievak. Indien dit omslagpunt in de organisatie niet overeenstemt met een natuurlijke scheidingslijn tussen de nationale onderwijsprogramma's, moeten die programma's worden gescheiden op het ogenblik dat die organisatorische wijziging tot uiting begint te komen in de nationale programma's.	Indien er geen duidelijk omslagpunt is voor deze organisatorische wijziging, dan moeten de landen de nationale programma's aan het eind van de zes jaar basisonderwijs op kunstmatige wijze splitsen in ISCED 1 en ISCED 2.	A Programma's die leerlingen moeten voorbereiden op directe toegang tot niveau 3 in een volgorde die uiteindelijk moet leiden tot het tertiair onderwijs, dus toegang tot ISCED-3A of -3B.	Algemeen Onderwijs dat er niet expliciet op gericht is deelnemers voor te bereiden op een specifiek beroep of vak of op de toegang tot programma's voor beroeps- of technische opleiding.
		In landen met een onderwijsstelsel zonder duidelijk onderscheid tussen lager middelbaar en hoger middelbaar onderwijs, en waar lager middelbaar onderwijs langer dan 3 jaar duurt, mogen alleen de eerste 3 jaar na het basisonderwijs als lager middelbaar onderwijs worden beschouwd.	B Programma's die leerlingen moeten voorbereiden op directe toegang tot programma's van niveau 3C.	Beroeps Onderwijs dat de deelnemers voorbereidt op rechtstreekse toegang, zonder verdere opleiding, tot specifieke beroepen. Succesvolle voltooiing van dergelijke programma's leidt tot een op de arbeidsmarkt gevraagde beroepskwalificatie.

2	LAGER MIDDELBAAR ONDERWIJS	Hoofdcriteria	Aanvullende criteria	Doel dat de programma's bij de voorbereiding van de leerlingen moeten nastreven	Oriëntatie van het programma
				Programma's die primair gericht zijn op directe toegang tot de arbeidmarkt aan het eind van dit niveau (soms "uitstroomprogramma's" genoemd).	
3	HOGER MIDDELBAAR ONDERWIJS	Hoofdcriteria	Programma's bestaande uit leermodules	Doel dat de programma's bij de voorbereiding van de leerlingen moeten nastreven	Oriëntatie van het programma

Eindfase van het middelbaar onderwijs in de meeste landen. De lessen zijn vaak meer thematisch opgebouwd dan op ISCED-niveau 2 en de leerkrachten moeten doorgaans een hoger niveau hebben, of meer een vakspecialisatie hebben dan voor ISCED-2.

De nationale scheidslijnen tussen lager en hoger middelbaar onderwijs moeten de dominerende factor zijn bij het trekken van een grens tussen niveau 2 en 3. Voor toegang tot programma's op dit niveau is doorgaans voltooiing van ISCED- 2 vereist, of een combinatie van basisonderwijs en levenservaring waaruit blijkt dat men ISCED-3 leerstof aankan.

Een onderwijskwalificatie wordt behaald in een uit leermodules bestaand programma door cursusblokken of leermodules te combineren tot een programma dat voldoet aan bepaalde leerplaneisen.

A

Programma's die erop gericht zijn directe toegang te verlenen tot ISCED-5A.

Algemeen

Onderwijs dat deelnemers niet expliciet voorbereidt op een specifiek beroep of vak of op de toegang tot programma's voor beroeps- of technische opleiding.

3	HOGER MIDDELBAAR ONDERWIJS	Hoofdcriteria	Programma's bestaande uit leermodules	Doel dat de programma's bij de voorbereiding van de leerlingen moeten nastreven	Oriëntatie van het programma
			Één leermodule kan echter een specifiek onderwijskundig of arbeidsmarktgerelateerd doel hebben of een specifieke programma-oriëntatie.	B Programma's die gericht zijn op directe toegang tot ISCED 5B.	Onderwijs dat de deelnemers voorbereidt op rechtstreekse toegang, zonder verdere opleiding, tot specifieke beroepen. Succesvolle voltooiing van dergelijke programma's leidt tot een op de arbeidsmarkt gevraagde beroepskwalificatie.
				C Programma's die niet gericht zijn op directe toegang tot 5A of 5B. Die programma's leiden derhalve rechtstreeks naar de arbeidsmarkt, ISCED 4- of andere ISCED 3-programma's.	

Beroeps

4 POSTSECUNDAIR NIET-TERTIAIR	Hoofdcriteria	Soorten programma's die in niveau 4 kunnen worden opgenomen	Doel dat de programma's bij de voorbereiding van de leerlingen moeten nastreven	Oriëntatie van het programma
Deze programma's behoren vanuit internationaal gezichtspunt deels tot het hoger middelbaar, deels tot het postsecundair onderwijs, al kunnen zij in nationaal verband duidelijk als programma's van het hoger middelbaar dan wel het postsecundair onderwijs beschouwd worden.	Studenten die aan ISCED 4-programma's beginnen zullen normaliter ISCED 3 voltooid hebben.	De eerste soort zijn korte beroepsopleidingsprogramma's waarvan de inhoud in vele landen als tertiair onderwijs wordt beschouwd of de programma's niet voldoen aan de ISCED 5B-normen voor de duur (ten minste twee jaar).	A Programma's die gericht zijn op directe toegang tot ISCED 5A of 5B.	Algemeen Onderwijs dat deelnemers niet expliciet voorbereidt op een specifiek beroep of vak of op de toegang tot programma's voor beroeps- of technische opleiding.
Zij zijn vaak niet beduidend verder uitgewerkt dan de programma's op ISCED 3-niveau maar verbreden de kennis van de deelnemers die reeds een programma op niveau 3 voltooid hebben. De leerlingen zijn doorgaans ouder dan die in ISCED 3-programma's.		Die programma's zijn vaak gericht op studenten die een niveau 3 voltooid hebben, al is niet altijd een formele ISCED 3-kwalificatie nodig voor toegang.	B Programma's die niet gericht zijn op directe toegang tot 5A of 5B. Die programma's leiden rechtstreeks naar de arbeidsmarkt, of andere ISCED 4-programma's.	Beroeps Onderwijs dat de deelnemers voorbereidt op rechtstreekse toegang, zonder verdere opleiding, tot specifieke beroepen. Succesvolle voltooiing van dergelijke programma's leidt tot een op de arbeidsmarkt gevraagde beroepskwalificatie.

5	EERSTE FASE TERTIAIR ONDERWIJS	INDELINGSCRITEIA VOOR NIVEAU EN SUBCATEGORIEËN (5A EN 5B)	Totale theoretische duur op tertiair niveau	Positie in de nationale structuur van diploma's en kwalificaties
5A	ISCED 5-programma's hebben meer onderwijskundige inhoud dan niveau 3- en niveau 4-programma's. ISCED 5A-programma's zijn hoofdzakelijk theoretisch gericht of bedoeld om voldoende kwalificaties te verlenen om toegang te krijgen tot programma's voor geavanceerd onderzoek en beroepen die een hoog vaardigheidsniveau vereisen.	Voor toegang tot deze programma's is normaliter succesvolle voltooiing van ISCED niveau 3A of 3B of een gelijkwaardige kwalificatie op ISCED niveau 4A nodig. 1. minimale totale theoretische duur (op tertiair niveau) van drie jaar; 2. doorgaans is vereist dat de faculteit geloofsbrieven voor geavanceerd onderzoek heeft; 3. kan voltooiing van onderzoeksprojecten of proefschrift behelzen; 4. moet voorzien in opleidingsniveau dat nodig is voor toegang tot beroepen die een hoog vaardigheidsniveau vereisen of tot een programma voor geavanceerd onderzoek.	Duurcategorieën: minder dan 5 jaar; 5 jaar of meer.	Categorieën: Eerste; Tweede of hoger.
5B	ISCED 5B-programma's zijn over het algemeen meer praktisch/technisch/op een specifiek beroep toegesneden dan ISCED 5A-programma's.	1. zijn meer praktisch en op een specifiek beroep toegesneden dan ISCED 5A-programma's en bereiden studenten niet voor op directe toegang tot programma's voor geavanceerd onderzoek; 2. minimale duur van twee jaar; 3. de programma-inhoud bereidt studenten doorgaans voor op een specifiek beroep.	Duurcategorieën: Geen	Categorieën: geen

**TWEEDE FASE TERTIAIR ONDERWIJS (VOOR
6 KWALIFICATIE VOOR GEAVANCEERD
ONDERZOEK)**

Niveau is voorbehouden voor tertiaire programma's die leiden tot een kwalificatie voor geavanceerd onderzoek. De programma's zijn gericht op geavanceerde studie en origineel onderzoek.

1. indiening vereist van een proefschrift dat of een dissertatie die voor publicatie aangeboden kan worden en het resultaat is van origineel onderzoek en een aanzienlijke bijdrage tot de kennis betekent;
2. mogen niet alleen op cursuswerk gebaseerd zijn;
3. bereiden de deelnemers voor op wetenschappelijke banen in instellingen die ISCED 5-programma's aanbieden, en onderzoeksbanen bij de overheid en het bedrijfsleven.

Wetenschappelijk personeel

Hierna worden de rangen van het wetenschappelijk personeel opgesomd waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Onder elke rubriek per land worden de rangen die overeenstemmen met de rangen A, B, C & D genoemd.

A: De hoogste rang/post waarop onderzoek normaliter wordt uitgevoerd;

B: Onderzoekers die werken in posities die niet de topositie (A) zijn, maar in een hogere positie dan recent gekwalificeerde bezitters van een PhD;

C: De eerste rang/post waarin een nieuw gekwalificeerde PhD-afgestudeerde (ISCED6) normaliter zou worden aangeworven.

D: Ofwel postdoctorale studenten die nog geen PhD hebben (ISCED6) en aangeworven zijn als onderzoekers, of onderzoekers die banen hebben waarvoor normaliter geen PhD vereist is.

OOSTENRIJK A. Ordentliche/r Universitätsprofessor Vertragsprofessor/in Stiftungsprofessor/in Stiftungsprofessor/in Gastprofessor/in mit F&E Tätigkeit Emeritierte/r Professor/in mit F&E Tätigkeit B. Universitätsdozent/in; im öffentl.-rechtl. Dienstverhältnis zum Bund; Amtstitel: Ao.Univ.Prof Vertragsdozent/in, im privatrechtl. Dienstverhältnis zum Bund; Funktionsbez.: Ao.Univ.Prof C. Assistenzprofessor/in Universitätsassistent/in Assistent/in; Funktionsbezeichnung: Univ.Ass; bzw. Ass.Arzt, gem. (§ 49 I VBG 1948) Vertragsassistent/in Wissenschaftliche (Künstlerische) Mitarbeiter/in (in Ausbildung) gem. § 6 Uni-AbgG Oberarzt, Oberärztin Assistenzarzt/Assistenzärztin Arzt/Ärztin in Facharztausbildung Arzt/Ärztin für Allgemeinmedizin Facharzt/Fachärztin Zahnarzt/Zahnärztin Ärztliche/r Mitarbeiter/in mit Dienstverhältnis zum Land	Ärztliche/r Mitarbeiter/in mit Dienstverhältnis zum Krankenanstaltenbetreiber (KAGes, KAV, TILAK) D. Bundeslehrer/in und Vertragslehrer/in Beamt/in/er und Vertragsbedienstete/r des wissenschaftlichen Dienstes Studienassistent/in Wissenschaftliche/künstlerische Hilfskräfte Demonstrator/in Sonstiges wissenschaftliches Personal <i>(Gegevens hebben alleen betrekking op de universiteiten)</i> BELGIË-NEDERLANDSTALIG A. ZAP1 - Gewoon/buitengewoon hoogleraar ZAP2 - Hoogleraar B. ZAP3 - Hoofddocent ZAP4 – Docent ZAP5 C. AAP2 - Doctor-assistant Unpaid researchers (post-doctoral) WP3 - Post-doctoral of unlimited duur WP4 - Post-doctoral of limited duur
---	--

D. Unpaid researchers (pre-doctoral) WP1 - Pre-doctoral of unlimited Duur WP2 - Pre-doctoral of limited Duur BELGIË - FRANSTALIGE GEMEENSCHAP A. Professeur extraordinaire Professeur ordinaire B. Professeur C Chargé(e) de cours BULGARIJE A. Professor B. Associate Professor D. Assistant Lecturer Research associate CYPRUS A. Professor B. Associate Professor C. Assistant Professor Lecturer Teaching Support Staff D. Research associates and other staff TSJECHIË A. Professor B. Associate Professor C. Senior Assistant D. Assistant Lecturer DENEMARKEN A. Professor B. Associate Professor C	Assistant Professor D. Senior/forskningsstip Temporary scientific staff Other scientific staff ESTLAND A. Professor B. Associate Professor C. Assistant Professor D. Assistant Teacher Overige <i>(De gegevens over academisch personeel hebben betrekking op universiteiten en onderzoekscentra binnen de universiteiten)</i> FINLAND A. Professor B. Lecturer Senior assistant C. Assistant Full-time teacher D. Onderzoeker FRANCE A. Directeur de recherche Professeur d'université B. Chargé(e) de recherche Maître de conférence D. boursiers de thèse et Ingénieurs de recherche PhD students working in the labs DUITSLAND A. C4 an allen Hochschularten W3 an allen Hochschularten B. C3 an allen Hochschularten C2 auf Dauer an allen Hochschularten C2 auf Zeit an allen Hochschularten Hochschuldozenten, R1, C2, C3,
--	--

A9-A15, BAT I-IIa, III, AT Universitätsdozenten, H1-H3, BAT Ia, Ib, AT Oberassistenten, C2, H1, H2, A14, BAT Ia-IIa Oberingenieure, C2, H1, H2, A14, BAT Ib W2 C. Hochschulassistenten, C1, H2, BAT Ia-IIa Wissenschaftliche und künstlerische Assistenten, C1, H1, A13-A14, BAT Ib, IIa Akademische (Ober)Räte -auf Zeit-, A13, A14 Akademische Räte, Oberräte und Direktoren, A13-A16, C1-C3, R1, R2, H1-H3, BAT I-IIa, AT W1 (Juniorprofessuren) D. Wissenschaftliche und künstlerische. Mitarbeiter im Angestelltenverhältnis. BAT I-IVb, Va, AT, Verg. entspr. A13 Ärzte im Praktikum, Tarif für AIP Wissenschaftliche Mitarbeiter im unbefristeten Arbeitsverhältnis 7), WM 2-6, BAT I-IIa Studienräte, -direktoren im Hochschuldienst, A13-A16, BAT I-IIb Fachlehrer, Technische Lehrer, A9- A13, AT Lektoren, A13-A14, BAT I-II, AT Sonstige Lehrkräfte für besondere Aufgaben, A9-A13, BAT I-Vc, Kr. VIII-XIII, AT Lektoren, WM 3, BAT IIa Lehrer im Hochschuldienst, WM 4-6, BAT IIa, IIb GRIEKENLAND A. Professor B. Associate Professor C. Assistant Professor D. Assistant staff Lecturer Post-graduate scholars Temporary teaching staff	HONGARIJE A. Professors B. Assistant Professors C. Lecturers D. Researchers IERLAND ITALIË A. Full professor B. Associate professor C. Academic researcher LETLAND A. Full Professor B. Associate Professor C. Assistant Professor Assistant Lecturer Researcher LITOUWEN A. Professor B. Associate Professor C. Assistant Professor D. Other teaching and research staff LUXEMBURG MALTA A. Professor B. Associate Professor C. Senior Lecturer D. No title given
---	---

NEDERLAND A. Professor B. Associate Professor C. Assistant Professor D. Other academic staff Post-graduate (2-year post) Post-graduate (4-year post) Student assistant <i>(Gegevens hebben alleen betrekking op de universiteiten)</i> POLEN A. Full Professor B. Doctor hab. Professor of high school C. Doctor PORTUGAL A. Reitor, Vice Reitor Professor Catedrático B. Professor Associado Professor Coordenator Professor Auxiliar C. Professor Auxiliar Professor Adjunto D. Assistente Assistente Politecnico Leitor Assistente estagiario ROEMENIË A. Professors B. Lectures, Assistant professors, Assistants D Teaching assistants SLOWAKIJE A. Full Professor B. Docenti (Associate professor)	C. Lecturers D. Assistant lecturers SLOVENIË A. Full Professor B. Associate Professor C. Assistant Professor D. Assistant lecturer SPANJE A. Head of Department B. Permanent and part-time professor Emeritus professor and visiting professor C. Assistant Professor Senior Lecturer D. PhD students ZWEDEN A. Professor B. Senior lecturer Other research and teaching staff C. Post-doctoral fellow D. Postgraduate student Junior lecturer Guest lecturer Part-time teacher Technical and Administrative staff VERENIGD KONINKRIJK A. Professor B. Senior lecturer Senior researcher C. Lecturer D. Researcher
--	--

Afgestudeerden op ISCED 5-6-niveau per onderwijsgebied (in brede zin) en per geslacht - absolute cijfers: engineering, verwerkende industrie en bouw

	<i>isced97</i>	<i>isced5_6</i>	<i>isced5_6</i>	<i>isced5_6</i>	<i>isced6</i>	<i>isced6</i>	<i>isced6</i>
	<i>sex</i>	<i>total</i>	<i>males</i>	<i>females</i>	<i>total</i>	<i>males</i>	<i>females</i>
eu25		431254	329439	101815	12236	9402	2835
eu15		366933	282873	84060	10492	8088	2405
nms10		64321	46566	17755	1744	1314	430
eurozone12		302009	232517	69492	6802	5257	1545
be		7630	6046	1584	89	71	18
be_fr		2654	2111	543	69	54	15
be_vl		4978	3936	1042	20	17	3
cz		8018	6079	1939	468	369	99
dk		4695	3235	1460	376	271	105
de		53725	44516	9209	2107	1858	249
ee		854	571	283	16	10	6
gr		4864	3014	1850	119	94	25
es		50368	37395	12973	603	435	168
fr		:	:	:	:	:	:
ie		7061	5825	1236	108	77	31
it		49744	35489	14255	1177	810	367
cy		119	95	24	0	0	0
lv		1845	1324	521	13	8	5
lt		6489	4328	2161	62	41	21
lu		:	:	:	:	:	:
hu		5301	4045	1256	36	24	12
mt		:	:	:	:	:	:
nl		8693	7315	1378	483	370	113
at		6281	5203	1078	397	323	74
pl		34144	24729	9415	908	689	219
pt		10008	6618	3390	579	373	206
si		2219	1748	471	86	64	22
sk		5220	3570	1650	155	109	46
fi		:	:	:	:	:	:
se		11945	8525	3420	1096	812	284
uk		48284	38596	9688	2218	1748	471
bg		7418	4656	2762	74	45	29
hr		2269	1670	599	88	67	21
ro		26015	17581	8434	690	492	198
tr		49910	38342	11568	418	272	146
is		145	102	43	0	0	0
li		4	2	2	0	0	0
no		2559	1978	581	6	3	3
ch		7214	6391	823	319	254	65
al		:	:	:	:	:	:
mk		793	517	276	17	12	5
us		189402	152986	36416	6154	5017	1137
jp		195241	170178	25063	3355	3017	338

Source: Eurostat, Graduates in ISCED 3 to 6 by field of education and sex - absolute figures: engineering, production and construction

Arbeidsparticipatie per geslacht, leeftijdsgroep en hoogste opleidingsniveau (%) - totaal

sex t Total
time 2004q02
age y25_64 Between 25 and 64 years

	iscsed97	total Total (ISCED 1997)	iscsed0_2 Pre- primary, primary and lower secondary education - levels 0-2 (ISCED 1997)	iscsed3_4 Upper secondary and post-secondary non-tertiary education - levels 3-4 (ISCED 1997)	iscsed5_6 Tertiary education - levels 5-6 (ISCED 1997)
geo					
<i>eu25</i> European Union (25 countries)		69,1	54,2	72,4	83,8
<i>be</i> Belgium		67,8	49,4	73,1	84,1
<i>cz</i> Czech Republic		72,6	42,7	74,7	86,4
<i>dk</i> Denmark		78,9	62,0	79,7	86,5
<i>de</i> Germany (including ex-GDR from 1991)		69,0	48,6	69,5	82,7
<i>ee</i> Estonia		72,9	50,4	72,9	80,8
<i>gr</i> Greece		66,7	56,8	69,0	82,4
<i>es</i> Spain		66,7	57,2	73,0	81,8
<i>fr</i> France		71,3	58,6	75,4	82,6
<i>ie</i> Ireland		71,8	57,2	75,7	86,1
<i>it</i> Italy		63,3	51,6	73,5	82,4
<i>cy</i> Cyprus		76,9	64,1	79,5	88,8
<i>lv</i> Latvia		71,6	52,1	72,5	85,0
<i>lt</i> Lithuania		73,2	49,3	73,4	85,9
<i>lu</i> Luxembourg (Grand-Duché)		70,4	58,5	69,1	84,1
<i>hu</i> Hungary		64,5	36,5	71,1	82,9
<i>mt</i> Malta		55,7	47,7	76,4	88,6
<i>nl</i> Netherlands		74,5	59,0	77,7	85,6
<i>at</i> Austria		71,2	51,8	74,3	81,9
<i>pl</i> Poland		60,4	36,9	61,3	82,2
<i>pt</i> Portugal		75,1	72,0	80,2	88,4
<i>si</i> Slovenia		73,5	56,1	75,1	87,1
<i>sk</i> Slovakia		66,1	26,6	70,2	83,6
<i>fi</i> Finland		73,8	57,0	74,2	84,5
<i>se</i> Sweden		79,9	67,1	80,9	86,7
<i>uk</i> United Kingdom		75,4	54,3	79,7	87,7
<i>bg</i> Bulgaria		63,3	41,2	68,8	80,0
<i>ro</i> Romania		67,5	52,5	71,6	85,9

Arbeidsparticipatie per geslacht, leeftijdsgroep en hoogste opleidingsniveau (%) - vrouwen

sex *f Females*
time 2004q02
age *y25_64 Between 25 and 64 years*

	isc97	total Total (ISCED 1997)	isc92_2 Pre- primary, primary and lower secondary education - levels 0-2 (ISCED 1997)	isc93_4 Upper secondary and post-secondary non-tertiary education - levels 3-4 (ISCED 1997)	isc95_6 Tertiary education - levels 5-6 (ISCED 1997)
geo					
eu25 European Union (25 countries)		60,4	41,4	65,4	80,3
be Belgium		59,0	37,1	63,9	79,8
cz Czech Republic		63,1	39,0	65,8	79,1
dk Denmark		74,5	54,7	74,3	85,2
de Germany (including ex-GDR from 1991)		62,2	41,5	64,3	78,4
ee Estonia		70,4	46,6	68,6	78,7
gr Greece		50,6	36,9	53,3	75,3
es Spain		52,1	37,5	60,8	76,3
fr France		64,8	51,2	68,8	78,7
ie Ireland		60,1	37,7	64,1	81,1
it Italy		49,4	32,6	63,6	77,3
cy Cyprus		65,6	49,3	68,0	84,9
lv Latvia		66,8	44,2	66,1	82,1
lt Lithuania		69,3	39,8	68,1	84,8
lu Luxembourg (Grand-Duché)		58,2	47,1	56,3	76,4
hu Hungary		57,3	32,3	63,6	78,9
mt Malta		28,9	18,9	59,1	81,6
nl Netherlands		65,7	46,0	70,9	82,2
at Austria		63,0	44,4	67,1	77,7
pl Poland		54,2	30,6	54,0	79,8
pt Portugal		68,3	62,8	77,2	88,2
si Slovenia		69,1	50,4	70,6	86,1
sk Slovakia		58,4	24,3	62,8	79,4
fi Finland		71,5	53,1	70,5	82,5
se Sweden		77,8	59,5	78,0	86,8
uk United Kingdom		68,3	49,6	74,3	85,9
bg Bulgaria		59,4	35,2	64,0	77,3
ro Romania		61,3	46,3	66,5	84,4

Arbeidsparticipatie per geslacht, leeftijdsgroep en hoogste opleidingsniveau (%) - mannen

sex *m Males*
time 2004q02
age *y25_64 Between 25 and 64 years*

geo	isc97	total Total (ISCED 1997)	isc97_2 Pre- primary, primary and lower secondary education - levels 0-2 (ISCED 1997)	isc97_4 Upper secondary and post-secondary non-tertiary education - levels 3-4 (ISCED 1997)	isc97_6 Tertiary education - levels 5-6 (ISCED 1997)
<i>eu25</i> European Union (25 countries)		77,9	68,6	79,2	87,3
<i>be</i> Belgium		76,4	61,7	81,7	88,7
<i>cz</i> Czech Republic		82,2	51,0	83,1	92,1
<i>dk</i> Denmark		83,2	70,5	84,3	87,9
<i>de</i> Germany (including ex-GDR from 1991)		75,6	59,7	74,6	85,6
<i>ee</i> Estonia		75,8	53,6	77,1	84,7
<i>gr</i> Greece		83,0	78,3	84,8	88,6
<i>es</i> Spain		81,3	77,0	84,9	87,3
<i>fr</i> France		77,9	67,2	81,3	87,0
<i>ie</i> Ireland		83,4	73,7	89,0	91,3
<i>it</i> Italy		77,5	70,8	83,4	88,0
<i>cy</i> Cyprus		88,9	82,8	90,9	92,5
<i>lv</i> Latvia		77,1	58,5	79,4	89,6
<i>lt</i> Lithuania		77,6	57,6	79,0	87,3
<i>lu</i> Luxembourg (Grand-Duché)		82,3	71,9	82,5	89,6
<i>hu</i> Hungary		72,1	42,6	77,9	87,6
<i>mt</i> Malta		82,6	79,6	87,9	94,0
<i>nl</i> Netherlands		83,2	75,1	84,2	88,4
<i>at</i> Austria		79,5	64,5	81,2	84,7
<i>pl</i> Poland		66,8	44,4	68,2	85,2
<i>pt</i> Portugal		82,2	81,2	83,0	88,8
<i>si</i> Slovenia		77,7	63,8	78,8	88,5
<i>sk</i> Slovakia		73,9	30,7	77,0	87,9
<i>fi</i> Finland		76,2	60,2	77,5	87,0
<i>se</i> Sweden		82,0	72,9	83,6	86,5
<i>uk</i> United Kingdom		82,6	60,1	84,6	89,4
<i>bg</i> Bulgaria		67,4	47,0	73,0	84,3
<i>ro</i> Romania		74,0	62,2	66,5	87,2

Afgestudeerden op ISCED5a en 6-niveau per onderwijsgebied en geslacht

2004a00

f Total

geo	isc5a_d1 Tertiary programmes with academic orientation - all first degrees (ISCED 1997)								isc5a_d2 Tertiary programmes with academic orientation - second degree (ISCED 1997)								isc6b_phd PhD/Doctorate (ISCED 6)							
	total Total	ef14 Teacher training and education science	ef2 Humanities and arts	ef3 Social sciences, business and law	ef4 Science, mathematics and computing	ef5 Engineering, manufacturing and construction	ef6 Agriculture and veterinary	ef7 Health and Welfare	total Total	ef14 Teacher training and education science	ef2 Humanities and arts	ef3 Social sciences, business and law	ef4 Science, mathematics and computing	ef5 Engineering, manufacturing and construction	ef6 Agriculture and veterinary	ef7 Health and Welfare	total Total	ef14 Teacher training and education science	ef2 Humanities and arts	ef3 Social sciences, business and law	ef4 Science, mathematics and computing	ef5 Engineering, manufacturing and construction	ef6 Agriculture and veterinary	ef7 Health and Welfare
eu25 European Union (25 countries)	2062496	228983	284739	741666	225409	274974	34005	216849									74935	1995	9121	12463	20211	10001	3371	16945
be Belgium	24874	331	4440	8992	2479	3764	905	3358	11951	2645	809	4344	1280	533	276	1339	1479	28	164	204	658	89	75	248
bg Bulgaria	26992	3015	2670	12905	1393	4126	443	618	14729	243	1065	7743	765	2315	306	1254	392	38	73	63	77	74	11	40
cz Czech Republic	33126	4982	3202	10036	2901	6866	1430	2557	11239	5850	521	3046	347	309	0	149	1732	74	154	260	410	468	112	185
dk Denmark	29518	3370	3909	5792	1819	3026	242	10987	8930	426	2053	4209	1505	368	124	176	788	0	96	64	100	376	89	63
de Germany (including ex-GDR from 1991)	196608	16136	30128	59963	25421	34099	3524	23317	-	-	-	-	-	-	-	-	23138	498	1974	3672	6025	2107	929	7799
ee Estonia	4072	338	630	1558	419	454	139	353	1472	264	229	551	173	89	21	101	209	6	28	13	50	16	5	87
ie Ireland	25865	1236	3894	9179	4173	2544	288	2829	10521	2163	1071	3672	995	588	178	1670	683	8	94	49	265	108	21	109
gr Greece	29474	5368	5558	10858	5709	1049	271	406	5010	868	419	954	1574	706	189	190	1295	106	145	142	711	119	39	26
es Spain	202435	28471	19521	64145	18801	30788	5592	25846	:	:	:	:	:	:	:	:	8168	259	1232	1594	2249	603	322	1622
fr France	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
it Italy	264574	12724	35180	103315	19961	45899	4760	36249	50359	14499	3202	10320	1979	2668	1383	12841	6351	40	829	1128	1931	1177	384	857
cy Cyprus	693	195	151	239	108	0	0	0	173	58	15	41	59	0	0	0	13	3	1	3	6	0	0	0
lv Latvia	13301	2286	881	7465	700	884	172	639	6972	1703	387	3264	449	678	33	180	84	6	8	19	15	13	6	17
lt Lithuania	16548	3791	1594	5362	1061	2889	351	1200	7159	978	540	2932	458	1207	90	814	301	-	49	69	70	62	11	40
lu Luxembourg (Grand-Duché)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
hu Hungary	53514	15779	6936	22083	2046	4334	1842	4929	8825	1505	36	6208	145	192	287	200	893	62	238	127	171	36	66	193
mt Malta	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
nl Netherlands	84194	13231	5721	33129	5887	6863	1865	15280	10017	3596	787	1165	523	1347	254	2209	2679	0	213	416	499	483	259	809
at Austria	20288	2092	2049	8484	2106	3172	301	1900	236	8	37	114	34	37	6	0	2443	164	353	912	444	397	97	57
pl Poland	278509	41285	22855	132448	19164	29275	5323	9473	196356	17554	6764	66344	4938	3961	1290	579	5460	-	1183	655	867	908	524	1209
pt Portugal	52550	13652	5435	15282	5525	6515	992	9932	:	:	:	:	:	:	:	:	872 ¹⁾	46 ¹⁾	106 ¹⁾	149 ¹⁾	271 ¹⁾	197 ¹⁾	36 ¹⁾	67 ¹⁾
ro Romania	97629	1552	13057	47748	4679	15703	2195	5483	34199	-	2071	12203	2480	6266	513	10666	2680	-	497	822	151	690	1	519
si Slovenia	5905	1064	692	2559	316	671	177	335	940	37	98	572	57	97	9	47	355	8	40	77	93	86	8	39
sk Slovakia	25881	4653	1293	8114	2193	3978	886	2841	5802	749	381	1997	922	1044	59	375	854	69	92	150	177	155	42	132
fi Finland	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
se Sweden	42697	8382	2625	11275	3547	9912	305	11533	2672	626	19	370	21	53	8	1566	2748	58	257	300	627	580	62	858
uk United Kingdom	292092	9545	63038	92306	53143	26271	3073	36622	166826	38238	14719	66389	16276	12684	1080	14947	15257	606	1969	2609	4843	2218	318	2594

Source: Eurostat, education statistics

1) National Portuguese Statistics

2004=100

m Males

geo	iscet5a_d1 Tertiary programmes with academic orientation - all first degrees (ISCED 1997)								iscet5a_d2 Tertiary programmes with academic orientation - second degree (ISCED 1997)								iscet6_phd PhD/Doctorate (ISCED 6)							
	total Total	ef14 Teacher training and education	ef2 Humanities and arts	ef3 Social sciences, business and	ef4 Science, mathematics and computing	ef5 Engineering, manufacturing and construction	ef6 Agriculture and veterinary	ef7 Health and Welfare	total Total	ef14 Teacher training and education	ef2 Humanities and arts	ef3 Social sciences, business and	ef4 Science, mathematics and computing	ef5 Engineering, manufacturing and construction	ef6 Agriculture and veterinary	ef7 Health and Welfare	total Total	ef14 Teacher training and education	ef2 Humanities and arts	ef3 Social sciences, business and	ef4 Science, mathematics and computing	ef5 Engineering, manufacturing and construction	ef6 Agriculture and veterinary	ef7 Health and Welfare
eu25 European Union (25 countries)	858339	51306	82007	291908	130277	204429	16177	52953	:	:	:	:	:	:	:	:	42903	823	4495	6950	12440	7806	1691	8191
be Belgium	11910	48	1618	3862	1490	2936	431	1275	5502	785	270	2107	816	360	171	609	978	15	104	115	468	71	47	151
bg Bulgaria	11488	785	967	5184	616	2620	244	146	6041	86	351	2721	324	1378	183	528	193	18	24	36	34	45	4	20
cz Czech Republic	15226	1245	1119	3881	1698	5199	624	682	3958	1266	202	1235	231	246	0	24	1116	20	90	140	267	369	74	118
dk Denmark	10647	878	1259	2863	1197	2290	85	1782	3960	114	666	1962	855	213	65	44	505	0	48	39	74	271	39	34
de Germany (including ex-GDR from 1991)	98498	4538	9271	31356	16069	26242	1653	7855	-	-	-	-	-	-	-	-	14108	245	1011	2388	4247	1858	383	3901
ee Estonia	1237	13	112	499	177	293	51	49	451	37	50	185	93	64	9	3	79	0	11	5	28	10	4	17
ie Ireland	10672	194	1325	3515	2401	1965	157	524	4012	458	399	1674	639	385	100	261	371	4	49	23	145	77	11	49
gr Greece	10738	1243	1080	4245	3233	574	126	145	2392	272	157	426	938	391	92	80	801	51	71	68	481	94	22	9
es Spain	80980	5934	6573	24760	10521	21282	2989	5373	:	:	:	:	:	:	:	:	4290	110	631	813	1149	435	180	782
fr France	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
it Italy	111217	1001	7408	43907	9160	33063	2643	10643	20619	3065	1404	4705	1011	1616	825	5918	3120	11	344	560	888	810	175	330
cy Cyprus	138	34	12	52	40	0	0	0	65	17	4	20	24	0	0	0	5	0	1	3	1	0	0	0
lv Latvia	3810	248	136	2104	449	596	99	92	2258	168	75	1103	238	483	9	34	35	0	4	8	7	8	0	8
lt Lithuania	5933	708	363	1807	605	1908	156	231	2690	155	118	1123	215	770	39	227	128	-	11	28	27	41	5	16
lu Luxembourg (Grand-Duché)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
hu Hungary	19564	3557	2001	7008	1296	3274	940	1004	3072	146	3	2325	90	151	203	28	510	21	119	69	115	24	46	116
mt Malta	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
nl Netherlands	36724	2694	2219	16224	4605	5979	984	3013	4140	804	396	601	328	966	84	892	1623	0	122	246	311	370	158	416
at Austria	9965	493	764	3834	1348	2567	122	747	152	3	18	66	26	35	4	0	1454	68	167	530	288	323	43	21
pl Poland	103723	10380	5935	41763	11622	21233	2203	2337	60011	3773	1141	18746	2671	2807	522	104	2897	-	533	339	408	689	269	586
pt Portugal	16637	2034	1547	5378	2528	4168	377	1976	:	:	:	:	:	:	:	:	455 ⁽¹⁾	10 ⁽¹⁾	52 ⁽¹⁾	80 ⁽¹⁾	132 ⁽¹⁾	128 ⁽¹⁾	17 ⁽¹⁾	36 ⁽¹⁾
ro Romania	41753	849	4168	17292	1502	10796	1341	1964	15022	0	665	5170	1296	3889	254	3748	1359	-	160	397	82	492	1	227
si Slovenia	2135	194	182	864	169	481	73	115	429	8	30	243	36	80	7	15	211	4	17	47	55	64	4	18
sk Slovakia	11415	1187	547	3161	1362	2739	517	672	2751	227	183	866	476	703	24	72	470	22	49	74	95	109	27	68
fi Finland	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
se Sweden	16177	1757	883	4558	1711	7012	130	1726	456	43	5	150	17	37	8	191	1516	12	113	170	379	435	34	370
uk United Kingdom	128567	1751	22276	37852	32710	21420	1057	8389	74318	11175	5630	31548	10310	9472	532	4259	8682	240	998	1285	3007	1748	169	1180

Source: Eurostat, education statistics

1) National Portuguese Statistics

2004=100
f Females

geo	iscet5a_d1 Tertiary programmes with academic orientation - all first degrees (ISCED 1997)								iscet5a_d2 Tertiary programmes with academic orientation - second degree (ISCED 1997)								iscet6_phd PhD/Doctorate (ISCED 6)							
	total Total	ef14 Teacher training and education	ef2 Humanities and arts	ef3 Social sciences, business and	ef4 Science, mathematics and computing	ef5 Engineering, manufacturing and construction	ef6 Agriculture and veterinary	ef7 Health and Welfare	total Total	ef14 Teacher training and education	ef2 Humanities and arts	ef3 Social sciences, business and	ef4 Science, mathematics and computing	ef5 Engineering, manufacturing and construction	ef6 Agriculture and veterinary	ef7 Health and Welfare	total Total	ef14 Teacher training and education	ef2 Humanities and arts	ef3 Social sciences, business and	ef4 Science, mathematics and computing	ef5 Engineering, manufacturing and construction	ef6 Agriculture and veterinary	ef7 Health and Welfare
eu25 European Union (25 countries)	1204157	177678	202733	449759	95131	70545	17828	163896	:	:	:	:	:	:	:	:	32032	1172	4625	5513	7771	2196	1681	8754
be Belgium	12964	283	2822	5130	989	828	474	2083	6449	1860	539	2237	464	173	105	730	501	13	60	89	190	18	28	97
bg Bulgaria	15504	2230	1703	7721	777	1506	199	472	8688	157	714	5022	441	937	123	726	199	20	49	27	43	29	7	20
cz Czech Republic	17900	3737	2083	6155	1203	1667	806	1875	7281	4584	319	1811	116	63	0	125	616	54	64	120	143	99	38	67
dk Denmark	18871	2492	2650	2929	622	736	157	9205	4970	312	1387	2247	650	155	59	132	283	0	48	25	26	105	50	29
de Germany (including ex-GDR from 1991)	98110	11598	20857	28607	9352	7857	1871	15462	-	-	-	-	-	-	-	-	9030	253	963	1284	1778	249	546	3898
ee Estonia	2835	325	518	1059	242	161	88	304	1021	227	179	366	80	25	12	98	130	6	17	8	22	6	1	70
ie Ireland	15193	1042	2659	5664	1772	579	131	2305	6509	1705	672	1998	356	203	78	1409	312	4	45	26	120	31	10	60
gr Greece	18736	4125	4468	6613	2476	475	145	261	2618	596	262	528	636	315	97	110	494	55	74	74	230	25	17	17
es Spain	121455	22537	12948	39385	8280	9506	2803	20473	:	:	:	:	:	:	:	:	3878	149	601	781	1100	168	142	840
fr France	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
it Italy	153357	11723	27772	59408	10801	12836	2117	25606	29740	11434	1798	5615	968	1062	558	6923	3231	29	485	568	1043	367	209	527
cy Cyprus	555	161	139	187	68	0	0	0	108	41	11	21	35	0	0	0	8	3	0	0	5	0	0	0
lv Latvia	9491	2038	745	5361	251	288	73	547	4714	1535	312	2161	211	195	24	146	49	6	4	11	8	5	6	9
lt Lithuania	10615	3083	1231	3555	456	981	195	969	4469	823	422	1809	243	437	51	587	173	-	38	41	43	21	6	24
lu Luxembourg (Grand-Duché)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
hu Hungary	33950	12222	4935	15075	750	1060	902	3925	5753	1359	33	3883	55	41	84	172	383	41	119	58	56	12	20	77
mt Malta	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
nl Netherlands	47470	10537	3502	16905	1282	884	881	12267	5877	2792	391	564	195	381	170	1317	1056	0	91	170	188	113	101	393
at Austria	10323	1599	1285	4650	758	605	179	1153	84	5	19	48	8	2	2	0	989	96	186	382	156	74	54	36
pl Poland	174786	30905	16920	90685	7542	8042	3120	7136	136345	13781	5623	47598	2267	1154	768	475	2563	-	650	316	459	219	255	623
pt Portugal	35913	11618	3888	9904	2997	2347	615	7956	:	:	:	:	:	:	:	:	417 ⁽¹⁾	36 ⁽¹⁾	54 ⁽¹⁾	69 ⁽¹⁾	139 ⁽¹⁾	69 ⁽¹⁾	19 ⁽¹⁾	31 ⁽¹⁾
ro Romania	55876	703	8889	30456	3177	4907	854	3519	19177	-	1406	7033	1184	2377	259	6918	1321	-	337	425	69	198	-	292
si Slovenia	3770	870	510	1695	147	190	104	220	511	29	68	329	21	17	2	32	144	4	23	30	38	22	4	21
sk Slovakia	14466	3466	746	4953	831	1239	369	2169	3051	522	198	1131	446	341	35	303	384	47	43	76	82	46	15	64
fi Finland	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
se Sweden	26520	6625	1742	6717	1836	2900	175	9807	2216	583	14	220	4	16	0	1375	1232	46	144	130	248	145	28	488
uk United Kingdom	163525	7795	40763	54455	20432	4851	2016	28233	92508	27062	9088	34821	5866	3212	549	10687	6575	366	970	1324	1836	471	150	1414

Source: Eurostat, education statistics
1) National Portuguese Statistics

Omvang wetenschappelijk personeel per rang en geslacht (2004)

	Grade A		Grade B		Grade C		Grade D	
	Women	Men	Women	Men	Women	Men	Women	Men
Austria	188	1791	470	2427	2167	3917	2034	3339
Belgium	200	2016	544	2072	2031	4104	2712	3106
Cyprus	5	44	14	67	98	163	55	109
Czech Republic	215	1877	844	2972	4105	6110	1049	1099
Denmark	125	1017	886	2738	557	926	1632	2189
Estonia	94	454	372	630	966	740	653	328
Finland	528	1963	1440	1648	772	687	3228	4308
France	3732	19390	20560	32546	:	:	4591	7103
Germany	1163	11453	4672	24271	4344	12457	37866	68563
Greece	216	1699	431	1468	753	1608	1481	2280
Hungary	447	2448	1657	3701	4133	4843	667	1148
Italy	2960	15111	5682	12420	9296	11933	:	:
Latvia	120	333	205	349	2293	1235	:	:
Lithuania	80	580	810	1356	933	951	2745	1839
Malta	1	43	193	415	23	139	2	6
Netherlands	219	2108	312	1884	1203	3261	5303	8153
Poland	4531	16734	19019	25886	12443	11995	1428	496
Portugal	303	1148	917	1750	2751	3581	2349	2312
Slovakia	216	1382	840	1826	3409	3614	696	586
Slovenia	130	876	203	583	642	993	299	325
Spain	1965	9208	25293	44800	1596	1464	39177	38262
Sweden	676	3524	4388	6984	422	632	10617	10632
United Kingdom	2306	12172	8170	18027	25434	29728	15418	18018
Bulgaria	362	1646	2477	4624	:	:	7078	6434
Iceland	30	169	55	129	122	108	:	:
Israel	165	1398	245	891	413	818	316	391
Norway	414	2222	1215	3099	658	789	3812	4007
Romania	3076	7508	8216	8507	:	:	1958	1592
Switzerland	771	3894	485	1598	6554	12861	981	1392
Turkey	2102	6128	3737	9880	1615	2371	12449	17498

Sources: She Figures
2006

Links

Europese Commissie: gender mainstreaming and international gender equality

http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/gender_mainstreaming/global/global_de.html (German)

http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/gender_mainstreaming/global/global_de.html (Engels)

Europese Commissie: Onderwijs en opleiding 2010

http://ec.europa.eu/education/policies/2010/et_2010_de.html (Duits)

http://ec.europa.eu/education/policies/2010/et_2010_de.html (Engels)

Division of Advancement of Women: Fourth World Conference on Women: Beijing Declaration and Platform for Action

<http://www.un.org/esa/gopher-data/conf/fwcw/off/a--20.en> (Engels)